

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ines Ibrišimović

Balkan in navijaški nacionalizem v nogometu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ines Ibrišimović

Mentor: doc. dr. Dejan Jontes

Balkan in navijaški nacionalizem v nogometu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Hvala mentorju za vse napotke in pomoč.

Hvala staršem, sestri, fantu in prijateljem, ki so mi skozi vsa leta študija dajali nesebično podporo, svobodo in razumevanje.

In hvala navijačem, ki so s svojimi odgovori sodelovali v nastajanju tega diplomskega dela.

Balkan in navijaški nacionalizem v nogometu

Diplomska naloga obravnava družbeni fenomen, ideologijo in način obnašanja, ki mu z eno besedo pravimo nacionalizem. Nacionalizma se loteva na drugačen način, in sicer v povezavi z eno najpriljubljenejših športnih iger na svetu – nogometom. Nogomet kot najlepšo moštveno igro tako predstavim v temnejši luči, ki s seboj prinaša mnoge negativne učinke, od neposredne politične vpetosti, ogromnih vsot denarja, ki se vrtijo v nogometu, prevarami in »mafijskimi« zadržbami do vseprisotnega družbenega fenomena – nacionalizma. V delu natančneje skušam prikazati, kako nogomet ustvarja prostor, kjer se izražata nacionalna identiteta in nacionalizem. Skladno z navijaškim nacionalizmom prostor namenjam še enemu družbenemu fenomenu, imenovanem huliganstvo. Nacionalistični in vandalski incidenti so namreč nemalokrat povezani prav s huliganskimi skupinami. Osredotočila sem se na balkanski prostor, kjer sta v zgodovinskem kontekstu obravnavani bivša Jugoslavija in pa današnja Srbija, v sam predmet analize pa je vključena Bosna in Hercegovina ter njen zgodovinski uspeh – kvalifikacija na Svetovno prvenstvo v nogometu 2014. V delu so opisani nekateri nacionalistični dogodki v BiH v času Svetovnega prvenstva in mnenja, ki ga imajo o temi nacionalizma določeni navijači oz. pripadniki navijaških skupin.

Ključne besede: nacionalizem, nacionalna identiteta, nogomet, navijaški nacionalizem, huliganstvo.

Balkan and fan nationalism in football

This diploma thesis addresses a social phenomenon, ideology and behaviour called nationalism. Nationalism here is discussed in a different manner, mainly in connection with one of the most popular sports in the world - football. Football is one of the most beautiful games in the world, but I present it in a more darker light, such as negative effects from direct political involvement, huge sums of money that circulates in football, fraud and "mafia style" communities to omnipresent social phenomenon – nationalism. I am trying to show in a more precise way how football creates a space where national identity and nationalism are expressed. In accordance with the fan nationalism, I dedicate space to yet another social phenomenon called hooliganism, because nationalist and vandalism incidents are often also associated with hooligan groups. I focused on the Balkan territory, on the Former Yugoslavia and today's Serbia which are analysed in the historical context. In the very object of analysis I have included Bosnia and Herzegovina and its historical success - qualification at the FIFA World Cup 2014. The paper describes some nationalistic events in Bosnia and Herzegovina during the World Cup and certain fan's opinions on the topic of nationalism.

Key words: nationalism, national identity, football, fan nationalism, hooliganism.

Kazalo

1 UVOD	7
1.1 Predvidene teze.....	8
1.2 Metodologija in struktura naloge.....	8
2 TEMELJNI POJMI SKOZI TEORIJO	9
2.1 Narod, etnija	9
2.2 Nacionalna država	10
2.3 Nacionalizem	10
2.4 Patriotizem.....	13
2.5 Nacionalna identiteta	13
3 NOGOMET IN NACIONALIZEM	14
3.1 Navijaški nacionalizem in huliganstvo.....	15
3.2 Bivša Jugoslavija in Arkanove Delije	17
3.3 Nacionalno navijaške skupine na območju bivših držav Jugoslavije.....	18
3.4 Nacionalna razpetost in patriotski BHF.....	20
4 ŠTUDIJA PRIMERA: BiH IN SVETOVNO PRVENSTVO V NOGOMETU 2014 21	
4.1 Analiza medijskih spletnih člankov.....	22
4.1.1 <i>Trend sežiganja zastav</i>	22
4.1.2 <i>Diskusija</i>	24
5 NAVIJAŠKI NACIONALIZEM SKOZI OČI NAVIJAČEV	25
5.1 <i>Ljubezen in lojalnost – patriotizem</i>	26
5.2 <i>»Ljubezen je močnejša od sovraštva«</i>	26
5.3 <i>»Nisem huligan«</i>	27
5.4 <i>Policija, uprava in mediji</i>	27
5.5 <i>Vojna kot povod za dolgotrajne posledice sovraštva in nacionalizma</i>	28
6 SKLEP	29
7 LITERATURA	31
PRILOGE	35
Priloga A: Vprašalnik za intervjuje	35
Priloga B: Intervju 1	36

Priloga C: Intervju 2	38
Priloga Č: Intervju 3	40
Priloga D: Intervju 4	42
Priloga E: Intervju 5	44
Priloga F: Intervju 6.....	47

1 UVOD

Nogomet je moštvena igra in ena najbolj priljubljenih športnih iger na svetu, ki od svojih začetkov do danes na nogometna igrišča privablja številne oboževalce z vseh koncev sveta. Kljub svoji lepoti in razširjenosti nogomet s seboj prinaša negativne učinke, od neposredne politične vpetosti, ogromnih vsot denarja, ki se vrtijo v nogometu in so tesno povezane s spletkarjenjem, prevarami in »mafijскими« zadržbami do vseprisotnega družbenega fenomena, ideologije in načina obnašanja, ki mu z eno besedo pravimo nacionalizem.

Navijaški koncept nacionalizma v nogometu in športu nasploh je, se zdi, še edina oblika sprejemljivega in na oko sluteč nenevarnega tipa, ki se pojavlja predvsem na nogometnih tribunah, mestnih ulicah in trgih, kavarnah kot tudi v samih domovih, kjer so prisotne manjše skupine nacionalno zavestnih nogometnih privržencev. Od najbolj prevladujočih zastav svoje države ali šala priljubljenega kluba do raznih skrajno nacionalističnih vzklikov, ki bi bili v drugih kontekstih skrajno neprimerni in strogo kaznovani. Zaradi večjega obsega tovrstnih dejanj in posledično medijskih poročanj o tem, so primarna skupina akterjev večje organizirane navijaške skupine in družbeni fenomen, imenovan huliganstvo.

Namen naloge je torej pokazati, da nogomet, poznan kot najlepša športna igra na drugi strani s seboj prinaša negativne učinke, ki v navijačih prebujajo nacionalno zavest, ki zaradi ljubezni do *svojega* v nekaterih primerih rezultirajo v sovraštvu do *tujega*. Diplomaska naloga se osredotoča na balkanski prostor, kjer bosta v zgodovinskem kontekstu obravnavani bivša Jugoslavija in pa današnja Srbija, v sam predmet analize pa vključuje Bosno in Hercegovino ter njen zgodovinski uspeh – kvalifikacijo na Svetovno prvenstvo v nogometu 2014. Namen je prikazati, da je nacionalizem v nogometnem navijanju vseprisoten, BiH pa je kot država sama razpeta med tremi narodi, ki so močno nacionalno zavestni – Bošnjaki, Srbi in Hrvati. Na vseh treh področjih obstajajo huliganske navijaške skupine, ki širijo nacionalizem, najbolj dejavne pa so ravno na srečanjih dveh konstitutivnih narodov. Na drugi strani pa se v Bosni in Hercegovini, kar se tiče reprezentančnih tekem in navijaške skupine BHF predvsem izraža patriotizem. In ker bo za BiH nastopanje na tovrstnih večjih tekmovanjih do sedaj prvo v vrsti teh menim, da me bo kombiniran kvalitativni pristop analize medijskih poročanj in polstrukturiranih poglobljenih intervjujev z določenimi pripadniki navijaških skupin v BiH približal k odgovoru na vprašanje: zakaj je navijaški nacionalizem tako vseprisoten in kakšna

občutja (patriotska ali/in nacionalna) gojijo intervjuvani pripadniki pri navijanju za svoj klub oz. državo.

1.1 Predvidene teze

V okviru diplomske naloge postavljam naslednjo osnovno tezo:

Nogomet kot vrhunski šport ustvarja prostor, kjer se izražata nacionalna identiteta in nacionalizem.

Ker tezo preverjam na primeru Bosne in Hercegovine, navajam še naslednji podtezi:

1. Balkan kot okolje, kjer so navijaštvo, huliganstvo in nacionalizem vseprisotni.
2. Bosna in Hercegovina kot država s tremi konstitutivnimi narodi in povojnimi posledicami, kjer je nacionalizem že tako močno prisoten.

Zaradi natančno določenega primera študije sta poleg osnovne teze navedeni še dve podtezi, ki podajata boljše razumevanje glede obravnavane teme na določenem področju. V Bosni in Hercegovini so tako za razumevanje športnega nacionalizma pomembni še drugi družbeno-politični dejavniki, ki še danes, skoraj 20 let po vojni še kako vplivajo na obstoj nacionalizma v tej jugovzhodni evropski državi.

1.2 Metodologija in struktura naloge

Diplomska naloga bo sestavljena iz dveh sklopov, teoretskega dela in študije primera. Pri načrtovanju naloge sem se odločila, da bom uporabila kvalitativni pristop raziskovanja. Osredotočila sem se na študijo primera in sicer nastop Bosne in Hercegovine na Svetovnem prvenstvu v nogometu 2014. Na eni strani bom analizirala medijsko poročanje na izbranih spletnih straneh o dogajanjih, relevantnih za mojo študijo primera (s pričetkom 12. junija 2014), na drugi strani pa bom intervjuvala nekaj posameznikov, članov navijaških skupin (klubskih in reprezentančne skupine BHFanaticos). Cilj pol-strukturiranih intervjujev je pridobiti informacije, ki so povezane s čustvi navijačev in njihovim pogledom na temo nacionalizma v nogometu na prostorih BiH.

2 TEMELJNI POJMI SKOZI TEORIJU

Temeljne pojme in koncepte, ki jih uporabljam v diplomski nalogi črpam iz gradiv znanih avtorjev, ki so se ukvarjali z ideologijo in teorijo nacionalizma. Ker enotne definicije ni, poskušam zaobjeti različne definicije in skozi koncept nacionalizma predstaviti še pojme kot so narod, etnija, nacija (povezave in ločnice med njimi v slovenskem jeziku), nacionalna država in nacionalna identiteta. Prostor za obravnavo odpiram še pri pojmu patriotizem, ki je tesno povezan z nacionalizmom, vendar je potrebno med njima postaviti jasno ločnico in pojma obravnavati kot dva različna družbena fenomena.

2.1 Narod, etnija

Različni avtorji glede na svoja družboslovna raziskovanja ponujajo različne definicije o tem, kaj predstavljata narod in etnija. James G. Kellas (2002, 3) v svojem delu narod označuje kot skupino ljudi, ki so čustveno povezani v skupnost na podlagi zgodovinskih vezi, skupne kulture in skupnih prednikov. Nadaljuje z ugotovitvijo, da imajo narodi objektivne in subjektivne lastnosti. Med objektivne šteje ozemlje, jezik, religijo in skupen biološki izvor (čeprav niso vedno vse prisotne), med subjektivne pa človekovo zavedanje svoje nacionalnosti in čustveno naklonjenost tej. Kellas (2002, 5) etnijo definira v primerjavi z narodom in pravi, da so etnične skupine večinoma manjše, zgodovinsko bolj razširjene in bolj vidno so vezane na biološki izvor pripadnikov. Etnične skupine nadalje definira kot bolj ekskluzivne (izključujoče), medtem ko so narodi inkluzivni (vključujoči). V političnem smislu so etnije opisane kot kvazi-nacionalne manjšine v državi, ki nekako ne dosega status naroda.¹

Anthony D. Smith (2005, 24) predlaga, da narod definiramo kot »poimenovano človeško skupnost, ki naseljuje domovino in ima skupne mite, skupno zgodovino, občo javno kulturo, enotno ekonomijo ter obče pravice in dolžnosti za vse člane«. Pravi, da narod ni etnija, čeprav se deloma prekrivata: etnična skupnost navadno nima politične oznake in pogosto ne vključuje javne kulture in ne zaseda svoje zgodovinsko ozemlje. Za narod pa je še kako značilno, da vsaj daljši čas naseljuje svojo lastno domovino, da bi pridobil status naroda (Smith 2005, 23). Etnijo zato definira kot »poimenovano človeško skupnost, ki je povezana z

¹ V Britaniji so tako etnije na primer nedavni ne-beli priseljenci, medtem ko status narodov pripada Angležem, Škotom, Ircem in Valižanom. V Bosni in Hercegovini nacionalni status pripada Bošnjakom, Srbom in Hrvatom, medtem ko med etnije lahko štejemo Rome.

domovino in ima skupne predniške mite, skupne spomine, eno ali več prvin obče kulture in določeno stopnjo solidarnosti vsaj med elitami (Smith 2005, 24).

Nekoliko drugačno in odstopajočo definicijo naroda predlaga Benedict Anderson (2007, 22) in pravi, da je »narod zamišljena politična skupnost – zamišljen je hkrati kot notranje omejen in kot suveren.« Nedvomno je narod *zamišljen*², saj niti pripadniki najmanjšega naroda nikdar ne spoznajo vseh svojih sočlanov, ne srečajo vseh niti ne slišijo zanje – in vendar vsak izmed njih v mislih nosi predstavo o povezanosti v skupnost.³

2.2 Nacionalna država⁴

»Država, ki jo legitimirajo načela nacionalizma, katere pripadniki poznajo določeno mero nacionalne enotnosti in integriranosti (in ne kulturne homogenosti)«. Na tak način se izognemo problemu nacionalne neskladnosti: dejstvu, da narodne in državne meje v mnogih delih sveta ne sovpadajo (Smith 2005, 29).

2.3 Nacionalizem

Termin nacionalizem je dokaj sodoben in v družbi nosi večinoma negativno oznako. Neštete vojne, upori in konflikti so bili posledica strasti, ki je vzburla človeška bitja. Tako imenovana etnična čiščenja so terjala nešteto nedolžnih žrtev po svetu, med katerimi je približno 200.000 smrti zabeležila Bosna in Hercegovina v vojni med leti 1992–95. Vendar strasti niso vedno negativne. Nacionalizem v pozitivnem smislu daje državi legitimnost in navdihuje državljane, da ustvarijo emocionalno navezanost do svoje države (Kellas 2002, 1).

V angleščini so leta 1836 termin uporabljali teološko – vzpostavila se je doktrina, da so določeni narodi od boga izbrani. Pozneje so ga enačili z nacionalnim egoizmom, čeprav so navadno raje uporabili termina nacionalnost in nacionaliteta (Smith 2005, 15).

² S pridevnikom *zamišljen/-a/-o* prevajamo angleški *imagined*, ki je pasiv glagola *imagine* in pomeni predstavljati si nekaj, zamisliti/zamišljati si nekaj. Zamišljena skupnost je rezultat procesa zamišljanja, predstavljanja tistih, ki se imajo za njene člane. Obstaja torej v njihovih predstavah in zamislih (prevajalca v Anderson 2007, 22).

³ Anderson na tem mestu Seton-Watsonovo definicijo naroda: »Vse, kar lahko rečem, je, da narod obstaja, ko znatno število ljudi v neki skupnosti sebe pojmuje kot narod ali pa se tako vede« spremeni tako, da glagol »sebe pojmuje« spremeni v »si sebe zamišlja.«

⁴ Angl. national state.

Smith (2005, 19) na začetku pojasnjevanja najprej predstavi najpomembnejše rabe nacionalizma. Te, pravi, so:

- 1) proces formiranja ali rasti narodov;
- 2) občutek ali zavest o pripadnosti narodu;
- 3) nacionalni jezik in simbolika;
- 4) družbeno in politično nacionalno gibanje;
- 5) nacionalna doktrina in/ali ideologija, tako splošna kot posebna.

Vse rabe so seveda tesno povezane, vendar ni nujno, da jih vedno najdemo skupaj. Smith nadaljuje, da moramo drugo rabo – občutek ali zavest o pripadnosti narodu pazljivo ločiti od ostalih štirih, med katerimi je prva raba najbolj splošna. Kako si torej Smith razlaga nacionalizem? Pravi, da je nacionalizem ideologija, ki postavlja narod v središče svojega zanimanja in poskuša prispevati k njegovi blaginji. Takšna predpostavka je pravzaprav skupna vsem avtorjem. Smith (2005, 19) izpostavi te glavne cilje, ki prispevajo k narodovi blaginji: 1) nacionalna avtonomnost, 2) nacionalna enotnost in 3) nacionalna identiteta. Brez prisotnosti teh treh generičnih ciljev po nacionalističnem mnenju narod ne bi preživel. Zanimiva predpostavka v Smithovi definiciji je vpeljava pojma »potencialni narod.« Z njim poimenuje »obstoj številnih situacij, v katerih poskuša manjšina nacionalistov, ki zagovarja splošni koncept abstraktnega naroda ustvariti določen narod.«⁵ Na podlagi omenjenih ugotovitev Smith (2005, 39) poda naslednjo definicijo: Nacionalizem je »ideološko gibanje, ki poskuša doseči in ohraniti avtonomijo, enotnost in identiteto določene populacije, za katero nekateri njeni pripadniki menijo, da predstavlja dejanski ali potencialni narod.«

Kellas (2002, 4) prav tako kot Smith nacionalizem označi hkrati kot ideologijo in kot način vedenja. Ideologija nacionalizma gradi človekovo ozaveščenost (nacionalno zavest), ki rezultira v vedenje oz. akcijo. Te se dogajajo na kulturnem, ekonomskem in političnem področju. V vsakem primeru pa nacionalizem služi za promocijo in zagovarjanje interesov naroda.

Kot nam je že jasno, mnogi avtorji delijo isto mnenje, ko pravijo, da je nacionalizem hkrati ideologija in prostor uresničevanja idej. Ideologija ustvari prostor za akcijo. Takšno obnašanje je lahko politično ali apolitično. Za primer vzemimo šport. Najbolj priljubljena oblika nacionalističnega vedenja je v mnogih državah prav v športu. Podpiranje nacionalnega tima v

⁵ Zlasti v postkolonialnih afriških in azijskih državah najdemo nacionalizme brez njihovih lastnih narodov (Smith 2005, 20).

masah ljudi prebudi visoko emotivno stanje, prelevijo se v goreče navijače, katerim zmaga prinese ogromno zadovoljstvo in nasmeh na obraz, medtem ko ima poraz moč privabiti solze še tako duševno močnim možem. Ti isti ljudje pa v nekaterih primerih ne razvijejo tako očitnega nacionalizma, ko gre za politične zadeve – npr. podpiranje nacionalne stranke ali zahtevanje državnega reda in neodvisnosti (Kellas 2002, 28). Prav v primeru športa pa imamo tri primere manifestacije nacionalizma: 1) nacionalistično obnašanje⁶, 2) močna nacionalna zavest⁷ in 3) ideologija nacionalizma.⁸

Temeljne postavke nacionalizma⁹ so maloštevilne, a daljnosežne, pravi Smith. Strne jih takole:

- 1) svet je razdeljen na narode in vsak od njih ima svoj značaj, svojo zgodovino in usodo;
- 2) narod je edini vir politične moči;
- 3) lojalnost narodu presega vse druge lojalnosti;
- 4) vsak posameznik mora pripadati nekemu narodu, če hoče biti svoboden;
- 5) vsak narod zahteva popolno samoizražanje in avtonomijo;
- 6) svetovni mir in pravičnost zahtevata svet avtonomnih narodov (Smith 2005, 36).

Avtonomija, enotnost in identiteta, ki so po Smithu osrednji ideali nacionalizma pa zahtevajo še druge osrednje koncepte. Med temi kot najpomembnejše izpostavlja avtentičnost, kontinuiranost, dostojanstvo, usodo, privrženost (»ljubezen«) in domovino – vsi zagotavljajo kriterije za vrednotenje preteklih in sedanjih stanj naroda in za doseganje zelenih ciljev (Smith 2005, 43). Poleg idealov nacionalizma Kellas (2002, 66) uvede delitev nacionalizma, ki so v kratkem opisani takole:

- 1) **Etnični nacionalizem** – nacionalizem etničnih skupin, ki definirajo svoj narod na osnovi biološkega izvora.
- 2) **Družbeni nacionalizem** – nacionalizem narodov, ki so definirani na podlagi družbenih vezi in kulture, in ne tako na osnovi biološkega izvora.
- 3) **Uradni nacionalizem** – nacionalizem države, ki zajema vse državljane ne glede na njihov etnični, nacionalni in kulturni izvor.

⁶ Biološki in psihološki izvori – živalsko vedenje (Kellas 2002, 29).

⁷ Zamišljena skupnost - pleme je zdaj narod/nacija, njegova čustva pa so usmerjena v nacionalni tim (Kellas, prav tam).

⁸ Naučeni občutki ob nacionalnih himnah s prisotnim patriotizmom in občasno ksenofobijo (Kellas, prav tam).

⁹ Osrednja doktrina nacionalizma, ki uteleša skupne poglede na nacionalizem njegovih ustanoviteljev.

2.4 Patriotizem

Patriotizem je še en ključni pojem pri obravnavi nacionalizma, pri katerem se pojavljajo napačna poenostavljanja, da sta z nacionalizmom eno in isto. Gre namreč za dva različna družbena fenomena, ki pa lahko delujeta istočasno. Patriotizem kot tujko v slovenščini pogosto prevajamo v »domoljubje«, kjer je že iz imena razvidno, da gre za ljubezen do svoje domovine oz. države. Tudi Kellas (2002, 5) pravi, da se »patriotizem osredotoča na lojalnost državi, medtem ko »družbeni« in »etnični« nacionalizem lahko sodelujeta pri razpadu države.« Tudi Walker Connor je mnenja, da morata biti koncepta naroda in nacionalizma strogo ločena od konceptov države in patriotizma oz. lojalnosti do velike teritorialne države in njenih ustanov (Smith 2005, 27). Patriotizem bi lahko enačili z uradnim nacionalizmom, ki zastopa nacionalno suverenost in mednarodne odnose. V diplomskem delu patriotizem (domoljubje) označujem kot lojalnost in pripadnost državi in državnim institucijam.

2.5 Nacionalna identiteta

Nacionalna identiteta označuje osrednji ideal ideologije nacionalizma in hkrati analitični koncept. Njeno definicijo predlaga Smith v naslednji obliki: »Nenehno reproduciranje in reinterpretiranje vzorcev vrednot, simbolov, spominov, mitov in tradicij, ki tvorijo značilno dediščino narodov, in identificiranje posameznikov s temi vzorci, z dediščino in njenimi kulturnimi prvinami« (Smith 2005, 31). Na tem mestu moramo posvetiti pozornost dvema odnosoma, prvič, med kolektivno in individualno ravniyo analize, in drugič, med kontinuiranostjo in spreminjanjem identitete. S stališča posameznika ima vsak od nas mnogovrstne identitete, od najintimnejšega družinskega kroga do najširšega kroga človeštva (mož/žena, brat/sestra, musliman/kristjan/pravoslavac, delodajalec/delavec ipd.). O teh identitetah pa lahko razmišljamo, pravi Smith (2005, 30-31), tudi kot o » kulturnih združbah, ki jih definirajo skupni spomini in miti ter obče vrednote in simboli. Prav kulturne združbe, ki temeljijo na teh skupnih idealih, so v družbi bolj trdovratne in zavezujoče, utelešene pa so v kolektivnih spominih. Prav v teh primerih je treba kolektivno identiteto ločiti od individualne in ju obravnavati posebej.«

O drugem odnosu govori že sama definicija nacionalne identitete, da gre za nenehno reinterpretiranje vzorcev spominov, vrednot, simbolov, mitov in tradicij, ki tvorijo značilno dediščino narodov. »Spreminjanje je torej vgrajeno v definicijo nacionalne identitete, vendar

gre za spreminjanje, ki deluje v okviru jasnih parametrov, ki jih določajo kultura in tradicija dotičnega naroda in njegova značilna dediščina« (Smith 2005, 32).

Značilnosti nacionalne identitete pojasnjuje tudi Geertz (1973, 258), ki naredi ločnico med dvema močno povezanima a vendar nasprotujočima si silama/željama. Prva se osredotoča na osebno identiteto in javno priznanje, da nekaj pomenimo. Druga želja pa se osredotoča na napredek, družbeno pravičnost in učinkovit politični sistem. Obe sili sta postali tesno povezani, ker je državljanstvo v sodobni državi postalo del osebne identitete in posledično zahteva, da ljudje obstajajo in imajo ime, priimek, matično številko itd. Kar je pri procesu nacionalizma in nacionalne identitete pomembno je to, da nič ni monolitno ali statično.

Peter Stanković (2003) v spisu o različnih pomenih nogometa na slovenskem prostoru piše o nogometu kot pomembnem elementu nacionalne identifikacije. Nadaljuje z Bourdieujevo tezo, da je šport pomemben označevalec razlik, kjer pa ključno vlogo ne igrajo razredni odnosi moči, ampak etnični. Razlika, ki ločuje »našo« nacionalno identiteto od ostalih nacij (in nacionalnih identitet), je tako v moči, kjer »naše« vedno prevlada nad »tujim«.

Dokler se ti sveti temelji naroda ohranjajo, tako dolgo je nacionalizmu usojeno cveteti in tako dolgo bo nacionalna identiteta zagotavljala enega temeljnih gradbenih elementov sodobnega svetovnega reda (Smith 2005, 179–180).

3 NOGOMET IN NACIONALIZEM

Nogomet prav tako kot vsak drugi šport ni izjema, ko govorimo o negativnih učinkih, ki jih s seboj prinašajo tekmovanja in dokazovanja, kdo je v čem boljši od drugih. Rivalstvo med športnimi klubi in državami obstaja od nekdaj, prav tako pa je rivalstvo, lahko bi rekli, v večji meri prisotno med navijači. Med navijače v pravem pomenu besede v tej nalogi štejem tiste, ki odražajo poseben življenjski slog in jih zatorej lahko razumemo kot subkulturo – subkulturo nogometnih navijačev. Vsaka organizirana navijaška skupina ima svoja lastna pravila delovanja – kodekse, vrednote in cilje, celo himne. Kljub temu lahko v svetu navijačev razberemo univerzalne zakonitosti, ki se jih do neke mere držijo vse navijaške skupine. V nogometni subkulturi se oblikujejo tudi posebni načini vedenja, oblačenja in žargona. Petje, navijanje, posebna koreografija in vzklikanje navijaške himne so sestavni deli navijaškega

rituala (RTVSLO 2014). Sociolog iz Univerze v Zagrebu Dražen Lalić (1993) meni, da navijači tekmo razumejo kot posebni ritual. Izražajo izrazito skupinsko solidarnost, pri tem pa uporabljajo razne rekvizite (šali, kape, transparenti, zastave, pirotehnika). Ritualni navijanja niso nič kaj nedolžni. Večinoma so tesno prepleteni z izražanjem nacionalne identitete, ki je v vseh aspektih »boljša« od tuje, večvredna in absolutno superiorna. Skratka gre za rituale, ki so prežeti z nacionalno noto, ki se malokdaj končajo brez incidentov.

V tem poglavju se osredotočam na večje organizirane (nacionalno) navijaške skupine, ki jih spremlja fenomen huliganstva, in sicer na prostoru bivše Jugoslavije od Arkana do danes.

3.1 Navijaški nacionalizem in huliganstvo

»Navijači so tisti del občinstva, ki s svojim videzom (z karakteristikami, ki označujejo pripadnost klubu in z navijaškimi rekviziti) ali s svojim obnašanjem (glasnim navijanjem, žvižganjem, skakanjem) jasno kažejo klubske opredeljenosti« (Marković 1989). Na podlagi te definicije med navijače ne moremo šteti vseh obiskovalcev nogometnih tekem, saj se organizirana navijaška skupina od teh razlikuje že po videzu in vedenju. Slovenski sociolog Krešimir Petrović navijače označi kot družbeno kategorijo, ki vključuje osebe različnih družbenih statusov, za razliko od družbenih slojev, ki so sestavljeni iz ljudi z enakim ali podobnim družbenim položajem. Kljub različnosti pa je delavski razred tisti, ki v navijaških krogih prevladuje (Petrović v Lalić 1993, 9).

Čeprav je nogometni huliganizem postal prepoznaven šele v 60-ih letih prejšnjega stoletja kot državni in medijski problem, pa ima v nogometu pravzaprav kar dolgo zgodovino (Sir Norman Chester Centre for football research, University of Leicester 2001). Kljub vsem naporom in prizadevanjem za pozitivnejšo sliko v svetu, s strani medijev, politikov in drugih akterjev še vedno ostaja moteč družbeni problem. Zato je znanstvenikom še vedno težko pojasniti in razumeti nogometni huliganizem, ter ga na tak način približati laikom in zainteresiranim na tem področju. Prav tako kot ni jasne definicije glede predhodnih obravnavanih pojmov, prav tako tudi huliganstvo nima soglasne definicije med avtorji, ki se s tem konceptom ukvarjajo. Beseda huligan je v Oxfordskem naprednem slovarju za učence (Cowie v Kerr 1994, 5) opisana takole: »Huligan je motena in hrupna mlada oseba, ki se pogosto vede nasilno in destruktivno, lahko bi jo primerjali z mladostniškim razbojnikom ali zlikovcem.« Ramón Spaaij (2008, 11) ga v svoji knjigi definira takole: »Huliganstvo je

tekmovalna nasilnost družbeno organiziranih navijaških skupin v nogometu, prvenstveno usmerjena k nasprotnim navijaškim skupinam.« Tudi Kerr (1994, 5) pravi, da so napadi pogosto usmerjeni k rivalskim skupinam, vendar včasih te navijaške tolpe skupaj z rivalskimi navijaškimi skupinami tvorijo nekakšno super huligansko bando, ki potuje v tujino, da bi podprla svojo državo. Vendar se takoj po vrnitvi v domovino zopet takoj ločijo in postanejo medsebojni rivali. Da bi takšno rivalstvo in posledično nasilnost lahko obstajala, pa je nujen obstoj vsaj ene nasprotne/opozicijske skupine. Danes seveda obstaja nešteto takšnih navijaških skupin, ki prakticirajo nasilno vedenje in nacionalno žaljenje drugih, predvsem na samih tekmah in po njej, izjema pa ni tudi obdobje pred začetkom tekme, ki je kot nekakšen trening tistemu, ki sledi.

Če sodimo po številu smrtnih žrtev, so Angleži tisti, ki ustvarjajo največ pobesnelih navijačev, vendar pa nikakor niso edini. Po vsej Evropi, Latinski Ameriki in Afriki postaja nasilje del nogometne kulture. In tudi tam, kjer nasilje od nekdaj spremlja nogomet, se je v osemdesetih in devetdesetih močno razširilo in postalo uničevalno (Foer 2005, 20). Če pogledamo balkanski prostor in predvsem Srbijo bi lahko rekli, da so huligani dokaj podobni najhujšim besnim navijačem po svetu, ki so poleg tega verjetno malo bolje organizirani in bolje oboroženi. Močna nacionalna zavest in ideologija pa prispevata k vseobsežnem izkazovanju le-teh.

Pri razumevanju in pojasnjevanju razlogov za nasilno vedenje posameznikov Susan Faludi in ostali enako misleči sociologi podajajo naslednjo razlago. V svojih zapisih govorijo o:

nesrečnih in nezadovoljnih moških, ki so izgubili delovno mesto, ker so njihova podjetja zaradi nižjih stroškov preselili nekam v tretji svet. Zdaj, ko so ostali na cesti, si obupno prizadevajo znova pridobiti nekdanjo moškost. Nogometno nasilje pa jim ponuja enkratno priložnost, da vzamejo vso stvar zopet v svoje roke. In ko so ti navijači glasno izražali svoja rasistična in skrajno nacionalistična stališča, je bilo to samo zato, ker so se jim tovrstne ideologije zdele metafore lastnega življenja. Kajti tudi njihove raso in narode je svet speljal na led v nič manjši meri, kot so sami postali njegove žrtve (Foer 2005, 20).

Pri opisovanju huliganov pogosto naletimo na mlajše moške nižjega in delavskega družbenega razreda. Večinoma so opisani kot nezaposleni ali nezadovoljni s svojim delom, ki vpliva na obče nezadovoljstvo z življenjem. Ljubezen do nogometnega kluba in izražanje pripadnosti navijaškim skupinam skozi življenjski stil tako služi tudi kot okolje sproščanja

frustracij in nepravilnosti, ki se tako imenovanim huliganom dogajajo. Takšen opis seveda ne moremo dodeliti celoti, saj so nekateri razlogi za navijaška vedenja še vedno neraziskani oz. se razlikujejo od države do države, od posameznika do posameznika.

3.2 Bivša Jugoslavija in Arkanove Delije

Nogometni klub Crvena zvezda je bil in je še danes eden izmed najbolj priljubljenih klubov v Srbiji. Je klub z zgodovino in s številnimi navijači, izmed katerih izstopa organizirana navijaška skupina Delije. »Zvezdini navijači na stadionu zasedajo častno mesto. Še več, skupaj s klubskim vodstvom načrtujejo organiziranost svojih navijaških skupin. Njihovi voditelji dobivajo štipendije, za povrh pa imajo na stadionih prav posebna VIP mesta« (Foer 2005, 14). Tako je v svojem delu *Nogomet od Arkana do Berlusconi* Delije in navijaške podskupine opisal Franklin Foer, ki si je kmalu po ameriškem bombardiranju Beograda upal v brlog najbolj krvoločnih »Arkanovcev«.¹⁰ Zaljubljen v nogomet je potoval po evropskih stadionih in odkrival, da so na žalost z nogometom tesno povezane in najmanj odporne tiste posebnosti, ki so hkrati najmanj zaželjene: politični ekstremizem, skrajni nacionalizem, korupcija in huliganstvo.

Prepletanje politike in športa ni nobena novost v današnjem času, posebej pa je ta povezava vidna pri nogometu in na nogometnih tribunah med navijači. Posledica tega je dejstvo, da je mnogo hudih incidentov z najhujšimi posledicami izbruhnilo ravno na nogometnih tekmah med klubi ali državnimi reprezentancami, kjer so glavno vlogo imeli različni verski, nacionalni, etnični in politični simboli. Bivša Jugoslavija je na tem področju odličen primer, kjer se politika udejstvuje prek nogometa in kjer so nogometni stadioni prizorišča izražanja nacionalnih identitet, rivalstva, ljubezni in sovraštva. »Prav stadion Crvene zvezde je postal zbirališče gorečih pristašev samostojnosti« (Foer 2005, 25). Osrednji akterji zgodbe o navijaštvu in nacionalizmu pa so Delije, ki so po vzoru angleških huliganov postali najbolj zastrašujoči huligani v Evropi, ki so s sovražnostjo sprožili pravi nacionalni konflikt (The Observer 2004).

Pomembno vlogo v vodstvu zelo nasilne in huliganske navijaške skupine je imel srbski vojskovodja, poslovnež in politik Željko Ražnatović – Arkan. V Srbiji je veljal mnogo več kot

¹⁰ Arkanovci so v tem kontekstu obravnavani kot nogometni navijači Crvene zvezde, vendar so prav ti tudi tesno povezani oz. so bili pripadniki oboroženih paravojaških sil pod vodstvom poveljnika Željka Ražnatovića, ki so v devetdesetih letih krvoločno pohajali po območju Bosne in Hercegovine.

vzor oz. idol nacije. Slobodanu Miloševiću, ki je leta 1986 postal vodja srbske komunistične partije, je pomagal opraviti izjemno zahtevno nalogo, slednji pa si je moč in priljubljenost pridobil z razpihovanjem dolgo zatiranega srbskega nacionalizma (Foer 2005, 24).

»Arkana so za vodjo izbrali navijači. Vodja se mora dokazati z dolgoletno prisotnostjo v skupini, imeti mora voditeljske sposobnosti, imeti mora avtoriteto« (Petković 2009). V državi z močno nacionalno zavestnimi narodi se je leta 1990, natančneje 5. maja, na nogometni tekmi med zagrebškim Dinamom in Crveno zvezdo zgodil spektakularen spopad med privrženci obeh klubov. »Mnogi to tekmo, na kateri je bil prisoten tudi Arkan, označujejo kot začetek razpada Jugoslavije in napoved krvave vojne na tleh bivše države« (Petković 2009). Dinamo je takrat vodil skrajni nacionalist Franjo Tuđman, ki je s prisvojitvijo ustaške ikonografije – simbolov hrvaških fašistov, ki so sodelovali z nacisti in pobili več sto tisoč Srbov – predramil dolgo speče nacionalne strasti svojih rojakov (Foer 2005, 21). Med narodom so od nekdanj obstajala nasprotovanja, vojskovanja in najhujši zločini človeštva med drugo svetovno vojno, ki pa jih je komunistični vodja Tito med svojo vladavino uspeval brzdati. Na tekmi med omenjenima kluboma pa se je prvič v petdesetih letih zgodilo, da so se pripadniki obeh narodov (obeh navijaških skupin – Delije in Bad Blue Boys) odkrito spopadli med seboj. Od kamenjanja do hudih fizičnih obračunov, ki so se z nogometnih tribun preselili na samo igrišče, katerim policija ni bila kos. Nacionalni element je igral tu veliko vlogo, saj so se oboji na obračun dobro pripravili. Na eni strani so med zvezde kovali Tuđmana z ustaškimi simboli, na drugi pa Arkana z četniškimi simboli. Hudo nasilje, osnovano na nacionalni bazi na nogometnem stadionu v Zagrebu pa je bilo le napoved najhujših grozot, ki jih lahko zagreši nek narod nad drugim – napoved dolgoletne vojne na prostorih Bosne in Hercegovine in zagrešenega genocida v Srebrenici, katerega izvršilci še danes zanikajo. Zgodovinar Latinka Perović (Radaković 2003) je o tej vojni zapisal, da je šlo za totalno vojno, ne samo oboroženo vojno, ampak tudi propagandno, ideološko, psihološko in medijsko. Danes so posledice nacionalizma v tej jugovzhodni državi vidne na vseh področjih, izmed katerih nogomet in navijaštvo nista izjemi.

3.3 Nacionalno navijaške skupine na območju bivših držav Jugoslavije

Delije niso edini primer navijaške skupine, podkrepljene z nacionalizmom in vandalizmom. Obstaja jih kar nekaj, med katerimi zaradi incidentov in nacionalističnih parol izstopajo Grobari (navijači Partizana, Beograd), Torcida (navijači Hajduka, Split), Bad Blue Boys

(navijači Dinama, Zagreb), Lešinari (navijači Borca, Banja Luka), Alkohol Boys (navijači Rudara, Prijedor), navijači Zrinjskega in mnoge manjše skupine, ki na tak ali drugačen način izražajo nacionalno nestrpnost. V svojem članku Navijaški nacionalizem v državah bivše Jugoslavije: Zatrete novodobne »arkane« prav o mostarskem klubu Zrinjski, Petkovič (2009) navaja, »da so imeli nogometni klubi in njihovi navijači poseben status v jugoslovanski zgodovini, priča podatek, da je bilo Zrinjskemu, ki so ga ustanovili mostarski Hrvati, v njegovi dolgoletni zgodovini zaradi nacionalnega predznaka večkrat prepovedano delovanje. Po drugi svetovni vojni je ta prepoved trajala kar 47 let, leta 1992 pa je bil ponovno aktiviran« (Petkovič 2009).

Predvsem rizična območja so tista, kjer se srečujeta dva naroda, dve religiji in dve kulturi. Za Bosno in Hercegovino kot državo s tremi konstitutivnimi narodi so takšna območja pogosta, zato so pretepi med navijači pogostejši, ko se sreča klub iz Federacije s klubom iz Republike Srbske ali s klubom iz Hercegovine, kjer nogometna igra sovpada z »igro nacionalizmov.« Nasilje na stadionih po vsem Balkanu si na nek način lahko razlagamo kot korak k normalizaciji te regije. »Očitno v javnost stopa generacija mladih, ki so na klanje v zadnji balkanski vojni že pozabili in se pretepajo na nogometnih tekmah, kot da se ni nič zgodilo« (Petkovič 2009). Petkovič v svojem delu nadaljuje:

Po več manjših navijaških incidentih, ki so se zgodili v Hercegovini, je 4. oktober 2009 skorajda napovedal najhujše. Na sporedu bosanske nogometne premier lige sta bili rizični tekmi med Zrinjskim in Mostarjem ter Širokim Brijegom in Sarajevom. Tamkajšnji policisti so dalj časa oklevali, kateri tekmi dati večjo težo. Kot so kasneje ugotavljali mnogi, so se odločili narobe, neposrečena poteza pa je dobila znani epilog (Petkovič 2009).

Pred začetkom tekme med Širokim Brijegom in Sarajevom je namreč prišlo do streljanja, pri katerem je stradal navijač Sarajeva, štiriindvajsetletni Vedran Puljić. Ta tragični dogodek še vedno odmeva v državah bivše Jugoslavije in odpira vprašanja, povezana z nacionalizmom in huliganstvom kot družbenopolitičnima problemoma v BiH.

Kot smo lahko že ugotovili, navijači v veliki meri predstavljajo kazalce ekstremnih sprememb v družbah, kazalce ekonomskih težav in političnih problemov v družbi. Ker delujejo v množici, privabljajo pozornost družbe in medijev, ter na tak način izkazujejo svoje nezadovoljstvo bodisi s trenutnim političnim sistemom, bodisi z gospodarskim stanjem

družbe. »Ker gre za mlade moške in nogometne navijače, so njihovi pogledi ekstremnejši, tudi ko gre za nesprejemljiva stališča, kot so nacionalizem, rasizem in homofobija« (Petkovič 2009).

3.4 Nacionalna razpetost in patriotski BHF

Kljub nacionalni razpetosti se je v Bosni in Hercegovini leta 2000 oblikovala navijaška skupina z imenom BHFanaticos. Fanatiki od takrat Bosno in Hercegovino spremljajo na vseh športnih tekmovanjih, med katerimi izstopa nogomet. Ustanovitelji prihajajo iz Bosne in Hercegovine, vendar so zaradi agresije, ki je vladala v začetku devetdesetih državo morali zapustiti. Skupaj jih je združil patriotizem in od takrat veljajo za dvanajstega igralca reprezentance BiH, ki zaradi svoje privrženosti in številčnosti tako na domačih kot gostujočih tekmah vzbudijo pozornost in so državi v ponos (Novo Vrijeme 2014).

Kot pravijo sami, gre izključno za patriotsko navijaško skupino, ki nima i ne želi imeti opravka z nacionalizmom. O tem priča tudi podatek, da so člani skupine vseh nacij in vseh religij (BHF Magazin 2010). Za reprezentanco BiH, njene verne navijače BHF in vse goreče ljubitelje svoje države tako v Bosni kot tudi v diaspori, je 15. Oktober 2013 zapisan kot dan zgodovinskega uspeha nogometne reprezentance. Mnogi mediji so poročali o neizmernem navdušenju i slavlju na tamkajšnjih ulicah, ki je trajalo pozno v noč. Na stadionu v Kaunasu je bilo približno 6.000 pripadnikov navijaške skupine BHF, ki so svetu pokazali, kako se dostojanstveno in civilizirano navija za svoj nacionalni tim (DW 2013).

Večje nogometne navijaške skupine na balkanskem prostoru, zaradi zgodovinskih dogodkov, ki so se močno zakoreninili v kolektivni spomin treh narodov nacionalizmu puščajo prostor za udejstvovanje. Vendar poleg omenjenega negativnega družbenega fenomena obstaja tisti, pozitivnejši, ki ga pogosto zamenjujejo z nacionalizmom – patriotizem. Patriotizem izključno pomeni ljubezen do svoje domovine in lojalnost do njenih institucij (Kellas 2002, 5). Na tem mestu omenjam BHF zaradi patriotskega pristopa, ki daje zgled in primer, na kakšen način bi morali navijači bodriti svojo nacionalno državo treh narodov. Podrobnosti o navijaški skupini navajam kasneje v intervjujih s pripadniki te.

4 ŠTUDIJA PRIMERA: BiH IN SVETOVNO PRVENSTVO V NOGOMETU 2014

Vsake štiri leta v poletnem obdobju cel svet zajame nogometna mrzlica. Na spored namreč pride Svetovno prvenstvo v nogometu, s katerim se ne more kosati nobena druga športna prireditev. Za nogomet kot številko ena v športu je vsa publika in gledanost, ki ji ga ta nameni tudi smiselna. Od nenormalnih vsot denarja, ki ga svetovno prvenstvo zahteva do oglaševanja in sponzorjev, ki prek znanih nogometnih obrazov reklamirajo svoje izdelke do blišča in sijaja, ki ga država premore. Vse zaradi nogometa. Poleg znanih tekmujočih držav pa ima skoraj vsako svetovno prvenstvo osvežilno noto – države debitantke. Letos se je posrečilo Bosni in Hercegovini, ki se je prvič v zgodovini na sploh uvrstila večjega tekmovanja. Za povrh vsega v Braziliji, z otvoritveno tekmo na slavni Maracani.

Na žalost navdušenje in evforija, ljubezen in ponos ter iskreno nedolžno navijanje za državo niso edini elementi vsakega večjega meddržavnega tekmovanja. Vedno obstaja temna plat, med katero sodijo nasilje, sovraštvo, nacionalizem, rasizem, homofobizem, vandalizem, huliganstvo, ... Kakšno stanje je bilo v nacionalno razdeljeni Bosni in Hercegovini v času največjega športnega podviga nogometne reprezentance pa je tisto, kar me je v tem diplomskem delu zanimalo. Natančneje so me zanimala dejanja v državi, ki so izražala nacionalno nestrpnost in o katerih so poročali spletni mediji. Kar sledi, je analiza sedmih izbranih spletnih poročanj/člankov, ki so na kakršenkoli način povezani z nacionalizmom in dokazujejo, da nogomet služi kot okolje izražanja nacionalne identitete in nacionalizma.

4.1 Analiza medijskih spletnih člankov

4.1.1 Trend sežiganja zastav

Kmalu po uvodni tekmi med Brazilijo in Hrvaško so na prostorih Bosne in Hercegovine poročali o nekaj primerih sežiganja zastav. Na sportsport.ba so 13. junija 2014 poročali, da je »pet neznanih oseb kmalu po tekmi zažgalo pet zastav BiH in objekt Patriotske lige v Kiseljaku.« Policist Senad Bejtić je za portal sporočil, da »je šlo za večje organizirane skupine, vendar še ni potrjeno, kdo od navijačev naj bi bil storilec« (Sportsport 2014).

Na vijesti.ba so isti dan objavili kolumno na temo pričujočega incidenta. »In tako se je začelo Svetovno prvenstvo. Brazilija je bila boljša od Hrvaške, v Bosni pa se je plačal ceh,« so uvodne besede Elmedine Muftić, ki v nadaljevanju piše o nacionalizmu in fašizmu, katerima zgleda ni konca. Nadaljuje s spominom na nedavne poplave, ki so prizadele BiH, Srbijo in del Hrvaške: »In potem se mi pred očmi zvrtilo slike Bošnjakov, ki po poplavah govorijo bajke o rojevanju bratstva in enotnosti in naši naivnosti, da bo nekoč boljše.« Pravi, da je to bolezen nas sanjarjev. »Pri nas v Bosni svetovno prvenstvo ni le gledanje največjih ekip na svetu, ampak je tudi to boj za obstanek. Kadar zmagujejo in kadar zgubljajo, smo vedno kriv mi.« Nekaj besed nameni mogoči obratni situaciji in zažiganja hrvaških zastav na Hrvaškem, ki bi v javnosti odjeknila kot teroristično dejanje z zasluženimi kaznjami. V Bosni je, pravi, drugače. Vidno ogorčena nad uničevanjem nacionalnih objektov in simbolov pravi, da: »Marsikaj lahko pričakujemo od naših sosedov, saj njihov koledar še vedno prikazuje obdobje devetdesetih in željo po ubijanju, zažiganju, posilstvih, iztrebljanju...« Nadaljuje s prikazom nekaj nacionalističnih aktov – hvalisanja obsojenih zločincev kot sta Mladić in Kordić, – ki so še danes prisotni v Bosni in Hercegovini s strani bosanskih Hrvatov in Srbov. S strahom opozarja, da bodo za neuspehe Hrvatov vedno krivi Bošnjaki: »ni kriv nogomet, krivi smo mi.« Na koncu članka opozarja, da je v BiH nujno potrebno uvesti kazenski zakonik za negiranje genocida in zakonik o zaščiti državnih simbolov, kot so zastave, grbi in himne (Vijesti 2014).

Na bhzoom.net se je dan kasneje oglasil sam urednik s člankom Paradoks: Bosna kriva, ker je Brazilija premagala Hrvaško. V članku hudo obsoja huligansko dejanje sežiganja nacionalnih simbolov države, v kateri, pravi, »ta peščica zlikovcev živi, hodi v šolo in prejema plačo.« Vprašanje, ki si ga postavlja je, zakaj predstavniki hrvaškega naroda v Bosni in Hercegovini molčijo. Zakaj dopuščajo vandalsko obnašanje in uničevanje državnih objektov. »Kdo so

poveljniki, ki jih peščica huliganov uboga in izvršuje naloge?« Strogo obsodi kakršenkoli nacionalistični akt in opozarja, da je skrajni čas, da se takšni zločini kaznujejo (Bhzoom 2014).

Na spletu so se pojavili razni članki in diskusije o trendu sežiganja zastav, ki je s svojo nacionalistično zasnovo prebudil spomin na obdobje vojne in sovražnosti, ki je in zgleda bo še dolgo zakoreninjena na tem območju. Na radiosarajevo.ba so objavili pismo bralca Nedima Kirlića: Nogomet in sežiganje zastav. V svoji refleksiji obravnava napetosti, ki so na območju Balkana prisotne že od nekdaj. »Ob sežiganju zastav in raznih parol sovražnosti do te ali one države oz. naroda se mogoče človek počuti mačistično – kot pravi moški. Do trenutka, ko vidiš, da sežigajo tvojo zastavo.« Tu pisec govori o potrebi maščevanja, ki se vrti v krog. Nadaljuje, da se sovraštvo in nacionalizem nikoli ne splačata, saj danes žališ, drugi dan si užaljen. »Ubij balije, četnike in ustaše«, »Sovražimo Bosno« so le ene od vzklikov, ki so se slišali v skoraj vseh večjih mestih v BiH po končani tekmi med Hrvaško in Kamerunom. Te nacionalistične parole in uničevanje državnih simbolov, ki so izbruhnile zaradi poraza nogometne reprezentance dokazujejo, da nogomet ni nikoli le nogomet. Kirlić končuje z mislijo, da sovražne osebe le korak loči od jame, ki jo kopljejo drugim (Radio Sarajevo 2014).

O zažgani zastavi BiH po tekmi med Hrvaško in Kamerunom so poročali tudi na oslobodjenje.ba, kjer navajajo podatek, da je šlo za »zastavo z ljiljani (lilijami)«, ki velja za nacionalni simbol države še iz srednjega veka dalje, zastava pa je bila v uporabi do daytonskega sporazuma, ko jo je zamenjala obstoječa modro-rumena zastava z zvezdicami. Prav zastava s simbolom lilij velja za element, močno prisoten v nacionalni zavesti Bošnjakov, s katerim pripadniki izražajo svojo nacionalno identiteto v večji patriotski meri kot s trenutno zastavo države. Nadalje je v članku omenjeno, da je »v predhodnih dneh že dokumentirano nekaj podobnih dogodkov, oz. se ti pojavljajo že od začetka Svetovnega prvenstva v Braziliji, na katerem nastopata tako Hrvaška kot BiH.« Poročajo, da so navijači dveh držav v Braziliji združili moči in obsojajo vsako vandalsko dejanje in uničevanje državnih simbolov (Oslobodjenje 2014).

Na bportal.ba so prav tako poročali o zastavi z lilijami, ki je visela na ulični razsvetljavi in tako motila tamkajšnjo policijo, ki je izvršila ukaz, da morajo zastavo zaradi vojnega simbola Armade BiH takoj odstraniti. Avtorica članka dodaja, da je situacija »ironična za kraj, kjer je hvalisanje vojnih zločincev del vsakdana. Slike vojnih zločincev in četniška ikonografija nikoli ni motila tamkajšnjo policijo. Vzkliki »nož, žica, Srebrenica« nikoli niso bili

kaznovani. Novinarka Samira Bilalić-Grahić se na koncu sprašuje, ali bodo kazenske zapovedi na tem območju veljale le, ko gre za en narod – narod Bošnjakov (B-portal 2014).

T-portal (2014) v uvodu trenutno stanje v BiH opiše takole: »Svetovno prvenstvo v nogometu je v Bosni in Hercegovini odprlo nov povod za nacionalistične napetosti in incidente. V Neumu so se pojavili grafiti, ki zatirajo »balije¹¹«, častijo pa Ante Pavelića, med drugim pa so bili v Fojnici napadeni mladostniki, ki so nosili dres hrvaške reprezentance.« Nadaljujejo z opisovanjem incidentov, ki so te dni zabeležili v Bosni in Hercegovini, od sežiganja zastav do pretefov in kamenjanja v Fojnici, od grafitov in nacionalističnih parol do sežiganja kapelic in uničevanja mošej. Kljub številčnosti vandalov in posameznikov, ki po državi širijo nestrpnost, so nedolžni oboževalci nogometa, pravijo, mnogo številčnejši, vendar zaradi svoje »nezanimivosti« nimajo niti približno enako medijskega prostora kot prvi (T-portal 2014). Članek V plamenu sovraštva: Zaradi nogometa napadi na mladino, žalitve in sežiganje zastav na kratko predstavi vse dogodke v BiH, povezane z nacionalističnim vedenjem posameznikov v času Svetovnega prvenstva v Braziliji. Predstavi storjene postopke obeh narodov – Hrvatov in Bošnjakov (Srbija, ki se ni udeležila prvenstva, je zaradi tega postavljena na stranski tir).

4.1.2 Diskusija

Zastavo kot nacionalni simbol mnogi v svetu pojmujejo kot nekaj svetega, nekaj, kar je državljanom v ponos in kar izraža nacionalno pripadnost in s tem nacionalno identiteto posameznika. Prav na svetovnih prvenstvih so zastave tiste, ki so ponosno dvignjene in slavijo svoj narod. Zastava in njeni simboli spadajo med tiste vzorce, ki se nenehno reproducirajo in tvorijo značilno dediščino narodov (Smith 2005, 31). Zgornji medijski članki so prikaz oskrunjenja teh in dokazujejo, da so v Bosni in Hercegovini nacionalna trenja prisotna tudi v času največjega nogometnega tekmovanja. Potrjujejo zastavljeno tezo, da nogomet kot vrhunski šport ustvarja prostor, kjer se izražata nacionalna identiteta in nacionalizem. Na prostoru Bosne in Hercegovine tako tudi nogomet in zgodovinski uspeh države ne pomenita zgolj uspeha nacionalnega tima. Z vedno prisotnimi nacionalnimi trenji med tremi narodi je tudi to, za narod BiH še posebej pomembno Svetovno prvenstvo, prineslo incidente, ki so jih zabeležili tamkajšnji mediji. Navedeni avtorji so se nemalokrat sklicevali na element

¹¹ Žaljiv naziv za Bošnjake.

nacionalizma in obujali spomine na vojno, ki je pustila nepozabne posledice. V opisih poročajo o skrajno neprimernih grafitih in parolah, ki hvalisajo obsojene vojne zločince, zaradi katerih je brez svojih očetov, bratov in sorodnikov ostalo na tisoče in tisoče mater, žena in sester. Četudi skrajno subjektivni prikazi dogodkov, so ti na podlagi poznavanja družbenega in političnega stanja v BiH, še kako resnični in trajajo od osamosvojitve do danes. Sovraštvo, ki plamti med različnimi narodi v tej državi je povod, ki odpira intenzivnejše nacionalizme, ko gre za mednacionalna tekmovanja in dokazovanja, kdo je od koga boljši.

Sežiganje zastav je absolutno nacionalistično dejanje, ki spodbuja nacionalno napetost in nestrpnost med pripadniki določenih narodov. Posamezniki, ki so izvajali ta kriminalna dejanja oskrunjenja državnih simbolov pa so eni od tistih, ki nacionalizem in nestrpnost na tleh BiH ohranjajo.

5 NAVIJAŠKI NACIONALIZEM SKOZI OČI NAVIJAČEV

Drugi del kvalitativne raziskave je namenjen intervjujem, ki sem jih opravila s šestimi člani navijaških skupin. Zaradi družbenega fenomena huliganstva in subkulture navijačev, ki so predstavljeni z znanstvenega in medijskega vidika, me je tu zanimal vidik samih akterjev – navijačev. Osredotočila sem se na njihovo delovanje v navijaških skupinah, kjer me je med drugim zanimalo, ali je navijaška skupina osnovana na nacionalnih temeljih, kakšna čustva pripadniki doživljajo na samih tekmah in kakšno mnenje imajo o sobivanju treh narodov na območju Bosne in Hercegovine. Gre za pol-strukturirane intervjuje, že vnaprej pripravljena vprašanja, ki so po potrebi prilagojena za vsakega sogovornika. Na podlagi pridobljenih ugotovitev sledi krajša obravnava petih tem, ki so po naslovih razvrščene v naslednjem zaporedju:

1. Ljubezen in lojalnost – patriotizem
2. »Ljubezen je močnejša od sovraštva«
3. »Nisem huligan«
4. Policija, uprava in mediji
5. Vojna kot povod za dolgotrajne posledice sovraštva in nacionalizma

5.1 Ljubezen in lojalnost – patriotizem

Spremljanje nacionalnih reprezentanc Bosne in Hercegovine temelji na patriotskem odnosu do države, kjer so kodeksi obnašanja podrejeni tej filozofiji. Članica navijaške skupine BHFanaticos S. D. (2014) mi pove, da se navijaške skupine, ki navijajo za nogometne klube zelo razlikujejo od skupin, ki spremljajo reprezentančne tekme – »po samem številu članov, organiziranosti, pravilniku in tako dalje.« Ljubezen in lojalnost pa ni nič manjša med pripadniki klubskih navijaških skupin. Tako pravi navijač bihaškega Jedinstva S. I. (2014), ki v intervjuju pove, da Sila nebeska »ljubi in bi dala vse za nogometni klub.« Podobna občutja imajo vsi pripadniki navijaških skupin, da gre za prav posebne občutke in popolnoma unikaten življenjski slog pa priča prav pogovor z omenjenim navijačem, ki med drugim pravi, da ti »takšen način življenja spremeni življenje, odnos, ideale in ljubezen, ki se nikoli ne bo mogla opisati navadnemu človeku, ki ni razbil stekla realnosti in vstopil v naš svet.« Pripadnica skupine, ki bodri reprezentanco pa pravi, da je »občutek, ki ga imate med nogometno tekmo vaše domovine neopisljiv in vsakič vedno močnejši. Ni pridevnika, ki bi opisal te občutke in doživetja.« Obstaja tanka nit med patriotizmom in nacionalizmom, saj se nekateri nacionalni simboli in vedenje navijaških skupin pomotoma označujejo za nacionalistične postopke. A. K. (2014), član BHFanaticosov se na to temo sprašuje, »zakaj gredo nekaterim na živce lilije,« in nadaljuje: »lilije so vendar simbol naše Bosne.«

5.2 »Ljubezen je močnejša od sovraštva«

Navijaške skupine se v veliki meri izogibajo nacionalističnim vzklikom in provokacijam, ki so osnovane na nacionalni bazi. »Ljubezen je močnejša od sovraštva« pravi intervjuvanec Hari S. (2014), član navijaške skupine Sila nebeska, ki že od 1996. leta spremlja in spodbuja Nogometni klub Jedinstvo Bihać. Glavni cilj navijanja in samih navijaških skupin je namreč ljubezen in spodbuda klubu, ki velja tako v boljših in slabših momentih nogometnega kluba. Pripadnika skupine Manijaci, ki spodbujata Nogometni klub Željezničar iz Sarajeva pravita, da je skupina sestavljena iz ljudi vseh ver, nacionalnosti, ras in starosti – vsi drugačni, ampak vseeno enakovredni. »Od narkomanov do direktorjev podjetij.« Pripadnika navijaške skupine BHFanaticos, ki spodbuja nacionalno reprezentanco BiH, na drugi strani pravita, da je nacionalizem deloma prisoten pri delovanju navijaške skupine, saj ima ta za glavni cilj spodbujanje in promoviranje nacije. Z uporabo nacionalnega simbola lilij, izobešanjem zastav

in prepevanjem himne se oba intervjuvanca navezujeta na pozitivni učinek nacionalizma, ki je v veliki meri razumljen kot patriotizem.

5.3 »Nisem huligan«

Navijači so v večini primerov označeni za huligane. Intervjuvanci pravijo, da gre za napačno predpostavko. »Vse navijače poimenovati z huligani je zares nesprejemljivo,« pravi M. H. (2014), ki hkrati ne zanika obstoj teh med navijaškimi krogi. »Gre za neko vrsto navijačev,« pove J. Š. (2014), »za način, kako kdo dojema navijanje.« Navijača Manijakov pravita, da obstajajo tri vrste navijačev: »casual« ekipe, ultras ekipe in huligani. Razlikujejo se po načinu vedenja in stilu navijanja. Medtem, ko je za neke navijanje način, da se lepo oblečejo, za druge, da na tribunah skačejo in navijajo ter zažigajo bakle, za tretje navijanje predstavljajo alkohol in pretepi. Ultrasi v en glas prepevajo iste pesmi in vzklikajo iste slogane, ki izražajo njihovo pripadnost in slavijo klub (Dal Lago in De Biasi v Giulianotti, Bonney in Hepworth 1994, 85). Pripadnik reprezentančne navijaške skupine A. K. (2014) navijače BHFanaticos opiše kot junake iz pravljice Robin Hood, ki je kradel od bogatih in dajal revnim. Navijač je torej junak in ne huligan, ki za navijača bihaškega Jedinstva S. I. (2014) predstavlja »kradljivca, lopova in kriminalca, torej politike, nogometno zvezo in sodnike.« Članica navijaške skupine BHFanaticos S. D. (2014) zaključuje, da je navijače povsem napačno poimenovati z huligani, ker »vsak posameznik konec koncev dela na svojo roko, v posameznim primerih pa je težko kontrolirati ogromne mase.«

5.4 Policija, uprava in mediji

Zanimivo je, da navijači rivalskih navijaških skupin ne smatrajo za sovražnike. S. I. (2014) pravi, da so »največji sovražniki navijačev sistemi, v katerih danes živimo.« »Vse se vrti okrog denarja,« nadaljuje, nogomet pa tu ni izjema. Pripadnik Manijakov J. Š. (2014) pravi, da so največji sovražniki navijačev policija in uprava kluba. »Policija zaradi svojega nepotrebnege nasilnega obnašanja izzove številne konflikte. Uprava, ki svojega dela ne opravlja kot bi morala, pa je razlog, zakaj včasih klub propade.« Kot sovražnika S. I. (2014) navaja še medije, za katere pravi, da »sliko navijačev blatijo iz dneva v dan.« Lahko ugotovimo, da se navijači upirajo političnim sistemom, ki v državi vladajo, upravi, ki

namesto, da rešuje klub, tega uničuje ter medijem, ki so eden izmed krivcev izkrivljanja podobe navijačev v družbi.

5.5 Vojna kot povod za dolgotrajne posledice sovraštva in nacionalizma

Tudi intervjuvani pripadniki navijaških skupin vojno označujejo kot pomemben povod dolgotrajnih posledic sovraštva in nacionalizma na tleh Bosne in Hercegovine. »Že od samega rojstva ste okupirani in podvrženi napačnim zgodbam, napačni zgodovini in napačni realizaciji sobivanja treh narodov,« pravi S. D. (2014), članica BHFanaticosov. Drugi intervjuvanec A. K. (2014), član iste navijaške skupine, pravi, da obstajajo povojne posledice, za katere je kriva politika in dodaja: »mi pa se zavzemamo za celovito in edinstveno BiH in ne gledamo na to, kdo je katere religije.« Politiko kot glavnega povzročitelja družbenega stanja v BiH krivi tudi J. Š. (2014), član Manijakov: »Ravno, ko se narod pomiri in začne skrbeti o svojih stvareh, mediji vržejo neko informacijo in zagrejejo atmosfero, manipulirajo na veliko in spet se začne vse od začetka.« Tudi ostali navijači so mnenja, da je vojna pustila dolgotrajne posledice, ki so glavni razlogi problemov v celotni državi. S. I. pojasnjuje, da je vojna tista, ki je državo uničila in navaja, da je »število oseb, ki je izgubilo svoja življenja ogromno in to se ne pozabi kar tako.« Tako tudi nogometne tekme ustvarjajo prostor za udejstvovanje sovražnih govorov, fizičnih obračunov in nacionalističnih vzklikov. S. I. je mnenja, da se bodo morale izmenjati številne generacije, da bi sovraštvo zaradi krvave vojne med tremi narodi v BiH pojenjalo.

6 SKLEP

Nogomet v današnjem času zaseda pomembno mesto tako v družbi kot tudi v politiki. Pri obravnavi konkretnega primera smo lahko opazili, da je politična vpetost še kako prisotna. Od bivše Jugoslavije do osamosvojitve Hrvaške in BiH in posledičnega razpada je imela politika na nogometnih stadionih ogromno moč. Z obstojem in vladanjem skrajno nacionalističnih strank in njenih voditeljev kot sta Željko Ražnatović – Arkan in Franjo Tuđman je bila nacionalna nestrpnost na vrhuncu, kar se je pokazalo na tekmi med zagrebškim Dinamom in beograjsko Crveno zvezdo. Zaostreni nacionalni odnosi ter navijaške skupine, ki so zaradi vandalskih in nacionalističnih dejanj označene kot huliganske skupine so še danes del nogometne kulture na prostorih obravnavanih držav. Navijači na teh prostorih v veliki meri predstavljajo kazalce ekstremnih družbenih in gospodarskih sprememb. Politika pa je tu tista, ki s spodbujanjem nacionalizma predstavlja negativno sliko nogometnega navijaštva in nogometa nasploh. Mednacionalna trenja na prostorih BiH, kjer živijo trije konstitutivni narodi je na temo nacionalizma še posebej občutljiva. Dolgoletna krvava vojna je na teh tleh pustila dolgoročne posledice, ki so novim generacijam na nek način že od rojstva vpete v razmišljanje in dojemanje sveta. Politiki, ki predstavljajo tri nacije na tem področju očitno ne želijo storiti ničesar, tako ni presenetljivo, da v Bosni in Hercegovini tudi nogomet odpira prostor mnogim incidentom, ki širijo nestrpnost in sovraštvo med sobivajočimi narodi. Tudi nedavno Svetovno prvenstvo v nogometu ni bilo možno brez nacionalističnih izpadov nekaterih posameznikov. Zabeleženi so bili številni primeri sežiganja nacionalnih simbolov države, vzniknili so nacionalistični grafiti, slišati je bilo nešteto nacionalističnih vzklikov, aktivno pa je bilo tudi nasilno in vandalsko vedenje posameznih huliganskih skupin. Sovraštvo med tremi narodi ni pojenjalo niti ob tem zgodovinskem uspehu nogometne reprezentance in same države. Na primeru BiH lahko torej potrdimo zastavljeno tezo, da nogomet kot vrhunski šport ustvarja prostor, kjer se izražata nacionalna identiteta in nacionalizem. Na določenem primeru študije pa je nogomet le ena izmed nešteti sfer, katere politika izrablja za širjenje svojih idej in z njimi povezanega nacionalizma.

Da je tako imenovano nacionalistično stanje v državi posledica dolgoletne vojne potrjujejo tudi intervjuvani predstavniki nekaterih tamkajšnjih navijaških skupin. Sovraštvo obstaja, da pa je to aktivnejše na tekmah med različnima narodoma, dokazujejo srečanja in incidenti navijaških skupin iz Federacije in Republike Srbske oz. Hercegovine. Da so takšni spopadi lahko smrtno nevarni, priča še vedno odmeven dogodek iz leta 2009, ko je v navijaškem

spopadu življenje izgubil štiriindvajsetletni Vedran Puljić, navijač sarajevskega kluba FK Sarajevo. Pa vendar ne gre vedno kriviti navijačev in le te označevati za huligane. Vidno iz intervjujev, se navijaške skupine kot so BHFanaticos, Manijaci in Sila nebeska zavzemajo za patriotski odnos do domovine in ljubezenski odnos do kluba. Vedno pa obstajajo posamezniki, ki nogometne tekme izrabljajo za udejstvovanje nasilja in širjenje nacionalne nestrpnosti. V intervjujih s takšnimi posamezniki bi bilo sila zanimivo ugotavljati, zakaj prakticirajo nacionalistično vedenje in zakaj med omenjenimi narodi širijo nestrpnost.

Izbrani medijski članki in pogovori z mojimi intervjuvanci so poleg obravnavane teorije prisotnost nacionalizma na prostorih BiH in prisotnost navijaškega nacionalizma v povezavi z nogometom potrdili. Izkazalo se je, da je letošnje Svetovno prvenstvo v nogometu za nekatere v BiH predstavljalo ponos in pozitivno izražanje nacionalne pripadnosti, spet za druge pa je uspeh reprezentance odprl prostor za negativne občutke do države oz. njenih večinskih pripadnikov – Bošnjakov. Slutiti je, da so etnična čiščenja za seboj pustila nepozaben pečat bolečine, ki je po dvajsetih letih še vedno sveža in vprašanje je, koliko časa bo moralo preteči, da bodo narodi na tem območju zaživel v slogi in brez oziranja na preteklost.

Če zaključim z mislijo Jamieja Treckerja (2007, 232) so današnja svetovna prvenstva še vedno prav posebni dogodki, vendar je nogomet vse manj v ospredju. Posebni so predvsem zaradi televizijskih »rejtingov«, denarja in pa prisotnih nacionalizmov, ki nogomet potiskajo v ozadje (Trecker 2007, 232). Kljub temu vsako četrto poletje ostajajo visoko na lestvici dnevnega sporeda v življenjih nogometnih fanatikov.

7 LITERATURA

1. Anderson, Benedict. 2007. *Zamišljene skupnosti: O izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia humanitatis.
2. *BHF Magazin*. Dostopno prek: <http://www.bhfanaticos.com/index.php/bhf-magazin> (8. januar 2014).
3. Bhzoom.net. 2014. *Paradoks: Bosna kriva jer je Brazil potukao Hrvatsku: riječ urednika*. Dostopno prek: <http://bhzoom.net/paradoksbosna-kriva-jer-je-brazil-potukao-hrvatsku-rijec-urednika/> (14. junij 2014).
4. B-Portal. 2014. *Smetaju im ljiljani: Policija RS Đulićanima naredila da skinu zastave sa stubova, oni ih postavili u avlije*. Dostopno prek: <http://bportal.ba/smetaju-im-ljiljani-policija-rs-ulianima-naredila-da-skinu-zastave-sa-stubova-oni-ih-postavili-u-avlije-> (30. junij 2014).
5. D. S. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 19. avgust.
6. DW. 2013. *BiH ide u Brazil – Cijele noći trajalo je slavlje*. Dostopno prek: <http://www.dw.de/bih-ide-u-brazil-cijele-no%C4%87i-trajalo-je-slavlje/a-17161444> (30. junij 2014).
7. Foer, Franklin. 2005. *Nogomet od Arkana do Berlusconija: nacionalizem, politika in denar na nogometnih igriščih*. Mengeš: Ciceron.

8. Geertz, Clifford. 1973. *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books Inc.
9. Giulianotti, Richard, Norman Bonney in Mike Hepworth. *Football, violence and social identity*. London: Routledge.
10. H. M. 2014. Intervju z avtorico. Sanski Most, 9. avgust.
11. I. S. 2014. Intervju z avtorico. Bihać, 2. avgust.
12. K. A. 2014. Intervju z avtorico. Sanski Most, 10. avgust.
13. Kellas, James G. 2002. *The politics of nationalism and ethnicity*. Hampshire and New York: Palgrave Macmillan.
14. Kerr, John H. 1994. *Understanding soccer hooliganism*. Michigan: Open University press.
15. Lalić, Dražen. 1993. *Torcida: Pogled iznutra*. Zagreb: AGM.
16. Marković, Vera. 1989. *Ponašanje sportske publike*. Beograd: IIC SSO Srbije.
17. Novo vrijeme. 2013. *Fenomen zvani BH Fanaticosi*. Dostopno prek: <http://novovrijeme.ba/fenomen-zvani-bh-fanaticosi/> (30. junij 2014).
18. Oslobođenje. 2014. *Nakon utakmice Hrvatska-Kamerun: U Mostaru osvanula zapaljena zastava BiH*. Dostopno prek: <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/u-mostaru-zapaljena-zastava-bih-i-zastava-republike-bih-iz-1992> (19. junij 2014).

19. Petkovič, Blaž. 2009. *Navijaški nacionalizem v državah bivše Jugoslavije: Zatreti novodobne »arkane.«* Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/objektiv/vec-vsebin/1042307560#> (30. junij 2014).
20. Radaković, Ilija T. 2003. *Besmislena Yu-ratovanja: 1990–1995*. Beograd: Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji.
21. Radio Sarajevo. 2014. *Pismo čitatelja: Fudbal i paljenje zastava*. Dostopno prek: <http://radiosarajevo.ba/novost/155818/pismo-citatelja-fudbal-i-paljenje-zastava> (30. junij 2014).
22. RTV SLO. 2014. *Navijaštvo: Draga žena, med tekmami sem slep in gluhi*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/sport/novice/navijastvo-draga-zena-med-tekmami-sem-slep-in-gluhi/339186> (14. junij 2014).
23. S. Hari. 2014. Intervju z avtorico. Bihać, 2. avgust.
24. Sir Norman Chester Centre for football research. 2001. *Football and football hooliganism*. Leicester: University of Leicester. Dostopno prek: <http://www.furd.org/resources/fs1.pdf> (8. januar 2014).
25. Smith, Anthony D. 2005. *Nacionalizem: Teorija, ideologija, zgodovina*. Ljubljana: Krt.
26. Spaaij, Ramon. 2008. *Understanding football hooliganism*. Amsterdam: Amsterdam University press.

27. Sportsport. 2014. *U Kiseljaku zapaljene zastave BiH i objekat Patriotske lige*. Dostopno prek: http://sportsport.ba/bh_fudbal/u-kiseljaku-zapaljene-zastave-bih-i-objekat-patriotske-lige/133421 (13. junij 2014).
28. Stanković, Peter. Sport, nationalism and the shifting meanings of soccer in Slovenia. *European journal of cultural studies*, 7 (2): 237–253.
29. Š. J. 2014. Intervju z avtorico. Sanski Most, 9. avgust.
30. The Observer. 2004. *Football, blood and war*. Dostopno prek: <http://observer.theguardian.com/osm/story/0,6903,1123137,00.html> (30. junij 2014).
31. Trecker, Jamie. 2007. *Love & Blood: At the World Cup with the footballers, fans and freaks*. Orlando: Harcourt Inc.
32. T-Portal. 2014. *Mržnja plamti u BiH: Zbog nogometa napadi na djecu, uvrede i paljenje zastava*. Dostopno prek: <http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/339193/Zbog-nogometa-napadi-na-djecu-uvrede-i-paljenje-zastava.html> (30. junij 2014).
33. Vijesti. 2014. *Paradoks: Hrvatska izgubila od Brazila - u Bosni gore simboli države*. Dostopno prek: <http://www.vijesti.ba/kolumne-komentari/221747-Paradoks-Hrvatska-izgubila-Brazila---Bosni-gore-simboli-drzave.html> (30. junij 2014).

PRILOGE

Priloga A: Vprašalnik za intervjuje

Kako bi na kratko opisali delovanje navijaške skupine, kateri pripadate?

Kako bi opisali vaše priprave na tekmo?

Bi za svojo navijaško skupino rekli, da temelji na nacionalni bazi? Po čem se razlikuje od drugih navijaških skupin?

Ali pri samem navijanju kdaj uporabljate nacionalne vzklike? Katere?

Ali ste sodelovali v kakšnem incidentu pred, med ali po tekmi? Kako bi to opisali? Ali ste bili tudi sami kdaj poškodovani (psihično ali fizično)?

Kaj za vas pomeni beseda »huligan«? Ali se počutite kot eden in ali je za vas sprejemljivo navijače poimenovati s takšnim imenom?

Kdo je vaš največji sovražnik? Ali so to druge navijaške skupine, policija, vlada...? Zakaj?

Ali uporabljate katero vrsto orožja?

Ali mi lahko opišete vaše emocije med nogometno tekmo, vaše občutke, medtem ko spodbujate vašo nacijo ali vaše moštvo?

Ali opravičujete nasilno in nacionalistično obnašanje navijaških skupin? Je to nekaj, brez česar se ne more?

Kot državljan BiH, kako opisujete stanje sobivanja treh narodov v eni državi? Ali je po vašem mnenju vojna pustila neizbrisne posledice nacionalizma?

Kako vidite sebe čez približno 20-30 let? Ali bodo tudi takrat tribune vaš drugi dom?

Priloga B: Intervju 1

Sanski Most (BiH), 9. avgust 2014

Intervjuvanec: M. H. Navijaška skupina: Manijaci 23 let, diplomirani informatik

Kako bi na kratko opisali delovanje navijaške skupine Manijaci?

Naše delovanje v kratkem: „Samo je jedan, grijeha je vrijedan“ (Samo eden je greha vreden).

Tu se nanašate na Nogometni klub Željezničar?

Da, da. Hitro ste dojeli.

Kako bi opisali vaše priprave na tekmo?

Oblečeš majico, zavežeš superge, vržeš šal na ramena in naravnost na tribuno.

Bi za svojo navijaško skupino rekli, da temelji na nacionalni bazi? Po čem se razlikuje od drugih navijaških skupin?

Naša skupina ne temelji na nacionalistični bazi, razlikuje se 90 % od ostalih navijaških skupin. Imamo ljudi vseh ver, nacionalnosti, ras, vseh starosti in vsi stojimo skupaj – z ramo ob rami. Razlikujemo se od vseh ostalih zato, ker smo enostavno najboljši.

Ali pri samem navijanju kdaj uporabljate nacionalne vzklike? Katere?

Ne.

Ali ste sodelovali v kakšnem incidentu pred, med ali po tekmi? Kako bi to opisali? Ali ste bili tudi sami kdaj poškodovani (psihično ali fizično)?

Da, sem. Pred, med in po tekmi. Ni važno, ne bi opisoval. Bil sem poškodovan, dobil sem lažje poškodbe.

Kaj za vas pomeni beseda »huligan«? Ali se počutite kot eden in ali je za vas sprejemljivo navijače poimenovati s takšnim imenom?

Huligan je stil življenja. Ne počutim se kot huligan, jaz sem ultras. Generalno vse navijače poimenovati z huliganom je zares nesprejemljivo, ampak obstajajo tudi izjeme, ki to tudi so, tisti, ki to ne prikrivajo in ki se imajo za enega od teh.

Kdo je vaš največji sovražnik? Ali so to druge navijaške skupine, policija, vlada..? Zakaj?

Nimam sovražnikov. Obstajajo rivalstva z drugimi skupinami, ampak sovraštva ni. Od policije se samo branim (smeh).

Ali uporabljate katero vrsto orožja?

Ne.

Ali mi lahko opišete vaše emocije med nogometno tekmo, vaše občutke, medtem ko spodbujate vašo nacijo ali vaše moštvo?

Tega ne moreš opisati. Če to ljubiš, prideš in doživiš – tega ne moreš primerjati z ničemer na svetu.

Ali opravičujete nasilno in nacionalistično obnašanje navijaških skupin? Je to nekaj, brez česar se ne more?

To, kar se dogaja policiji, je opravičeno. Policija je v 90 % primerih sama kriva za batine, ki jih dobi. Pridejo isfrustrirani od doma, žena jim ni dala ali podobno, in potem svojo silo in frustracije poskušajo stresti na nas. Ponavljam, mi se le branimo.

Kot državljan BiH, kako opisujete stanje sobivanja treh narodov v eni državi? Ali je po vašem mnenju vojna pustila neizbrisne posledice nacionalizma?

Huh, niso neizbrisne, ampak zelo težko izbrisljive sledi.

In še za konec, kako vidite sebe čez približno 20-30 let? Ali bodo tudi takrat tribune vaš drugi dom?

„Željo“ je v srcu, seveda bom tudi takrat hodil na tribune spremljati svojo svetinjo.

Priloga C: Intervju 2

Bihać (BiH), 2. avgust 2014

Intevjuvanec: S. I. Navijaška skupina: Sila Nebeska 1996 23 let, študent ekonomije

Kako bi na kratko opisali delovanje vaše navijaške skupine?

Skupina, kateri pripadam danes, je zelo dobro organizirana in temelji na brezpogojni podpori prvotno našemu nogometnemu klubu Jedinstvu in potem še ostalim klubom v našem mestu Bihaću.

Kako bi opisali priprave na tekmo?

Vse je odvisno od tekme do tekme, od pomembnosti, od rivalstva. Priprave se približno začnejo 3-4 dni pred tekmo.

Ali bi za svojo navijaško skupino rekli, da temelji na nacionalni bazi? V čem se razlikuje od drugih skupin?

Naša skupina ljubi in bi dala vse za naše Jedinstvo. Če pa to pomeni, da je nacionalna, potem naj pa bo.

Ali pri samem navijanju kdaj uporabljate kakšne nacionalne vzklike? Katere?

Ne.

Ali ste sodelovali v kakšnem incidentu pred, med ali po tekmi? Kako bi to opisali? Ali ste bili tudi sami kdaj poškodovani (psihično ali fizično)?

Incidentov je vedno bilo in vedno bodo, kjerkoli bo vključeno kakšno rivalstvo. Ampak lahko rečemo, da je veliko več incidentov v soboto zvečer kot pa na tekmah.

Kaj mislite s tem?

Veliko več incidentov se dogaja po tekmah, ob sobotah zvečer, ko mladina malo preveč spi.

Kaj za vas pomeni beseda »huligan«? Ali se počutite kod eden in ali je za vas sprejemljivo navijače poimenovati s takšnim imenom?

Beseda huligan v navijaškem smislu in beseda huligan v normalnem svetu ima povsem dve različni razlagi. Nogometni huligan je nekaj večjega od navadnega huligana, ki hodijo po mestu in razbijajo vse naokoli.

Kdo je vaš največji sovražnik? Ali so to druge navijaške skupine, policija, vlada...? Zakaj?

Največji sovražniki navijačev so sistemi, v katerih danes živimo, kateri se krojijo po volji posameznikov, ki imajo denar. Nogomet pa se je na žalost danes predal takšnemu načinu. Nato so tu posamezni mediji in novinarji, ki blatijo sliko navijačev iz dneva v dan.

Ali uporabljate katero vrsto orožja?

Srca, grla, dlani, zastave, bakle, transparente in ostale stvari, ki gredo skupaj z navijaškim življenjem.

Ali mi lahko opišete vaše emocije med nogometno tekmo, vaše občutke, medtem ko spodbujate vašo nacijo ali vaše moštvo?

To je nekaj, kar običajen človek ne more doživeti in v tem je tudi smisel. Emocije so čudež in prihajajo do izraza v mnogih trenutkih. Takšen način življenja ti spremeni življenje, odnos, ideale in to je ljubezen, katera se nikoli ne bo mogla opisati navadnemu človeku, ki ni razbil steklo realnosti in vstopil v naš svet.

Ali opravičujete nasilno in nacionalistično obnašanje navijaških skupin? Je to nekaj, brez česar se ne more?

Ne opravičujem, ampak ne gre zameriti nekemu, ki ravno nima rad nekoga.. Posebno osebe, ki so tragično izgubile nekatere od svojih, in mislim da se bodo morale izmenjati generacije in generacije, da bi se to prenehalo, ampak nekateri brez tega enostavno ne znajo.

Kot državljan BiH, kako opisujete stanje sobivanja treh narodov v eni državi? Ali je po vašem mnenju vojna pustila neizbrisne posledice nacionalizma?

Z vprašanjem ste zadeli samo bistvo problema in to je vojna, ki nam je na žalost razbila državo, saj število oseb, ki je izgubilo življenja ni majhno in to se ne pozabi kar tako.

In še za konec, kako vidite sebe čez približno 20-30 let? Ali bodo tudi takrat tribune vaš drugi dom?

Čez 20-30 let bi bilo lepo biti živ kot prvo. Tribuna bo vedno del mojega življenja, sedaj na kakšen način ...hm... mogoče z neko finančno podporo vsem mladim mojega mesta, če bom še naprej tu, seveda, tega ne vem, kajti čas prinaša ogromno. Seveda pa je to ljubezen katera ne umira.

Priloga Č: Intervju 3

Sanski Most (BiH), 9. avgust 2014

Intervjuvanec: J. Š. Skupina: Manijaci, podskupina: Urban Corps 28 let, nezaposlen

Kako bi na kratko opisali delovanje vaše navijaške skupine?

Željko, Željko in Željko. Vse, kar se počne v službi svetega. Maksimalna spodbuda in prikazovanje kluba v najboljši luči, dokazovanje vsem okoli nas, da smo najmočnejši. Poleg samega navijanja so tu tudi različne akcije v katerih sodelujemo, humanitarne ali kakšne druge. Če poudarim, prihajamo navijači Željezničara iz delavskega razreda in predstavljamo narod.

Kako bi opisali priprave na tekmo?

Moje osebne priprave niso nekaj posebnega. Če se pripravlja kakšna malo boljša tekma, proti kakšnega malo bolj močnejšega nasprotnika, potem so tu koreografije in malo bolj zgodaj odidemo do tribun, da bi vse pravočasno pripravili. Naše najpomembnejše priprave pa so priprave grla in dlani, da lahko za klub navijamo celih 90 minut in to je to.

Ali bi za svojo navijaško skupino rekli, da temelji na nacionalni bazi? V čem se razlikuje od drugih skupin?

Mah kakšna nacionalna baza (smeh)! Mi ne prenašamo spopadov znotraj skupine, niti ne posegamo po nacionalnih parolah. Manijaki so, kot sem rekel, skupina naroda, vsi smo drugačni, ampak vseeno enakovredni. Od narkomanov do direktorjev podjetij, vseh ver in nacij. Ni politike na tribunah, edina politika je Željezničar. Po tem se tudi razlikujemo od mnogih skupin. Mogoče obstajata ena ali celo dve skupini podobni naši in to je to. Druga razlika pa je ta da smo najboljši! Normalno (smeh).

Ali pri samem navijanju kdaj uporabljate kakšne nacionalne vzklike? Katere?

Sedaj sem o tem govoril. Tega pri nas ni in ne obstaja.

Ali ste sodelovali v kakšnem incidentu pred, med ali po tekmi? Kako bi to opisali? Ali ste bili tudi sami kdaj poškodovani (psihično ali fizično)?

Seveda sem in to prevečkrat v vseh primerih. Da, bil sem poškodovan fizično, psihičnih poškodb ni. Vsak je pripravljen na to. Do tega pride zaradi kakšne malenkosti, najprej eden in nato trije, potem se vmeša še policija. Moraš braniti svoje in potem nastane problem, potem greš pa po vrsti. Ali pa na gostovanjih, ko te napadejo, se moraš braniti.

Kaj za vas pomeni beseda »huligan«? Ali se počutite kod eden in ali je za vas sprejemljivo navijače poimenovati s takšnim imenom?

Huligan je neka vrsta navijačev. Obstajajo „casual“ ekipe, ultras ekipe in huligani. Gre samo za način, kako kdo dojema navijanje. Nekaterim to predstavlja motiv, da se lepo oblečejo, stojijo na tribunah in navijajo. Za nekatere pa je to priložnost, da zažiga bakle, dela koreografije in podobno. Spet drugim je to razlog, da se napijejo i stepejo. Ne, nisem huligan.

Kdo je vaš največji sovražnik? Ali so to druge navijaške skupine, policija, vlada...? Zakaj?

Navijaške skupine niso sovražniki, gre za rivalstvo, fanatizem dokazovanja, ampak nikoli za sovraštvo in ne želim jim nič slabega. Obstajajo izjeme, ljudje, ki so zaslužili batine. Največji sovražnik navijačev je definitivno policija oz. sama uprava kluba. Policija zaradi svojega nasilnega nepotrebnega obnašanja izzove številne konflikte. Uprava, ki svojega dela ne opravlja kot bi morala pa je razlog, zakaj včasih klub propade, saj mu ne dovoljujejo napredka.

Ali uporabljate kašne vrste orožja?

Ne.

Ali mi lahko opišete vaše emocije med nogometno tekmo, vaše občutke, medtem ko spodbujate vašo nacijo ali vaše moštvo?

Ljubezen do kluba ali pa ljubezen do nekoga, ki ga ljubite je zelo težko opisati. To enostavno občutiš, izpolnjuje te. To se lahko le doživi.

Ali opravičujete nasilno in nacionalistično obnašanje navijaških skupin? Je to nekaj, brez česar se ne more?

Ne opravičujem, seveda se da brez nasilja. Ampak to je zelo težko, če se politika vmešava v vse mogoče. Za nasilje v nogometu smo vedno obtoženi mi navijači in nihče drug. Na tekmi smo imeli nekoč zanimiv slogan: „narod bez kruha i na rubu plaća, a oči se mažu problemom navijača“ (Narod je brez kruha in na robu obupa, oči pa se mažejo s problemom navijačev).

Kot državljani BiH, kako opisujete stanje sobivanja treh narodov v eni državi? Ali je po vašem mnenju vojna pustila neizbrisne posledice nacionalizma?

Vse bi bilo super, ampak politika človek.. Ravno, ko se narod pomiri in začne skrbeti o svojem delu, oni (mediji) vržejo neko informacijo in zagrejejo atmosfero, manipulirajo na veliko in spet se začne vse od začetka. Če bi nam želeli dobro, bi tudi bilo dobro.

In še za konec, kako vidite sebe čez približno 20-30 let? Ali bodo tudi takrat tribune vaš drugi dom?

Seveda bodo, skupaj z otroki in družino. Vsi skupaj na tribune.

Priloga D: Intervju 4

Sanski Most (BiH), 10. avgust 2014

Intervjuvanec: A. K. Navijaška skupina: BHFanaticos 24 let, nezaposlen

Kako bi na kratko opisali delovanje navijaške skupine BHFanaticos?

Delujemo iskreno, srčno in pogumno.

Kako bi opisali priprave na tekmo?

Za to so zadolženi voditelji v regiji, ki pripravijo vstopnice in prevoz in tako imenovana Tifo grupa, ki je zadolžena za koreografijo, ampak niso vse priprave enake. To je odvisno od vloge posamezne tekme.

Ali bi za svojo navijaško skupino rekli, da temelji na nacionalni bazi? V čem se razlikuje od drugih skupin?

BHF navija izključno za športne nacionalne reprezentance Bosne in Hercegovine. Nogomet je le eden izmed športov.

Ali pri samem navijanju kdaj uporabljate kakšne nacionalne vzklike? Katere?

Normalno, prepeva se himna, izobesimo zastave. Sam obožujem naš nacionalni simbol lilije. Če pa mislite na negativno oznako nacionalizma, tega ni. Oziroma odvisno od vsakega posameznika, jaz jih ne uporabljam.

Ali ste sodelovali v kakšnem incidentu pred, med ali po tekmi? Kako bi to opisali? Ali ste bili tudi sami kdaj poškodovani (psihično ali fizično)?

Sem, vsaka tekma nosi neko tveganje. O podrobnostih ne bi govoril.

Kaj za vas pomeni beseda »huligan«? Ali se počutite kod eden in ali je za vas sprejemljivo navijače poimenovati s takšnim imenom?

Ne sprejemam in se nimam za huligana. Opisal bi nas kot junake iz pravljice Robin Hood, ki je kradel od bogatih in dajal revnim. Eden od primerov teh herojskih dejanj so nedavne poplave v BiH, ko je bil celoten BHF na terenu in pomagal svojemu narodu.

Kdo je vaš največji sovražnik? Ali so to druge navijaške skupine, policija, vlada...? Zakaj?

Sovražnikov je povsod, od vlade do policije in to je vse odvisno od kraja, kjer se igra in proti kogar se igra, se pravi od stopnje nevarnosti.

Ali uporabljate kakšne vrste orožja?

Kodeks navijačev je, da orožja uporabljajo samo pi*ke, naša orožja so dlani, grla ter šali.

Ali mi lahko opišete vaše emocije med nogometno tekmo, vaše občutke, medtem ko spodbujate vašo nacija ali vaše moštvo?

Zame je to nekaj, kar je močnejše od ljubezni, ampak vsak navijač to občuti na svoj način.

Ali opravičujete nasilno in nacionalistično obnašanje navijaških skupin? Je to nekaj, brez česar se ne more?

BHF ni znan po nasilnem obnašanju, tudi če nas večina gleda na takšen način. Mi samo spodbujamo svojo državo in če nas nekdo napade, potem velja izrek „Brat za brata.“ To je enostavno stil življenja.

Kot državljani BiH, kako opisujete stanje sobivanja treh narodov v eni državi? Ali je po vašem mnenju vojna pustila neizbrisne posledice nacionalizma?

Seveda je, kriva je politika. Mi se zavzemamo za celovito in edinstveno Bosno in Hercegovino in ne gledamo na to, kdo je katere religije. Ne razumem, zakaj gredo nekaterim na živce lilije (liljani). Lilije so simbol naše Bosne.

In še za konec, kako vidite sebe čez približno 20-30 let? Ali bodo tudi takrat tribune vaš drugi dom?

Če bom še živ, bodo.

Priloga E: Intervju 5

Bihać (BiH), 2. avgust 2014

Intervjuvanec: Hari Navijaška skupina: Sila Nebeska 1996 29 let, nezaposlen

Kako bi na kratko opisali delovanje vaše navijaške skupine?

Z nekaj besedami: enotnost, ljubezen, dež, sonce, poletje, zima,... sploh ni važno, delovanje skupine nikoli ne miruje. Skupina mora biti organizirana, srce skupine pa mora biti aktivno 24 ur na dan. Slogani, koreografija, jopice, majice, kape, organizacija, gostovanja, šali, zastave, grafiti, videz tribune in še bi lahko našteval..

Kako bi opisali priprave na tekmo?

Pravzaprav sploh ni tako enostavno, kakor se zdi nekaterim, ki mislijo, da gre le za sprehod od parka do stadiona ob prepevanju pesmi. Veliko stvari je potrebno narediti in za vsako nalogo je zadolženo nekaj mladeničev. Nekateri so na stadionu, na soncu, ki nad hribom

imenovanim »Plješavica« žge proti vzhodu ali pa mogoče na dežju, ki ropota po še praznih stoli in po fantih, ki s svojimi življenji branijo koščke krpic (transparentov) in jih obešajo na ograjo na del vzhodne tribune, kjer magija traja že več let. Drugi so zadolženi za slogane, koreografijo in pirotehniko. Vzhodna tribuna brez bakel, ni tribuna. Tretji skrbijo za množico, ki bo zakorakala v mesto skupaj z glasnimi vzkliki „Volim samo Jedinstvo Bihać“ (Ljubim samo Jedinstvo Bihać), »1, 3, 1, 2«, »Ti ..Ti..Ti.. Ja volim samo tebe« in še mnogo drugih pesmi, ki izražajo samo ponos, ljubezen in slavo našega mesta in naše svetinje.

Ali bi za svojo navijaško skupino rekli, da temelji na nacionalni bazi? V čem se razlikuje od drugih skupin?

Ne! Ljubezen je močnejša od sovraštva. Samo spodbuda Nogometnemu klubu Jedinstvo, nič zmerjanja in ostalega sranja.

Ali pri samem navijanju kdaj uporabljate kakšne nacionalne vzklike? Katere?

Ne.

Ali ste sodelovali v kakšnem incidentu pred, med ali po tekmi? Kako bi to opisali? Ali ste bili tudi sami kdaj poškodovani (psihično ali fizično)?

Bilo je incidentov in bili bodo vedno, zato ker živimo v zaostali državi. Hvala Bogu, glava je še vedno na ramenih (smeh).

Kaj za vas pomeni beseda »huligan«? Ali se počutite kod eden in ali je za vas sprejemljivo navijače poimenovati s takšnim imenom?

Huligan pomeni, ko je nekdo kradljivec, lopov, kriminallec. Npr. politiki, nogometna zveza in tisti, ki so pripravljeni za malo denarja prodati svojo mater. Govorim o podkupljenih sodnikih.

No, to so huligani.

Kdo je vaš največji sovražnik? Ali so to druge navijaške skupine, policija, vlada...?

Zakaj?

Naš največji sovražnik je nesposobna upravna enota, ljudje v črnem, ki že več let koristijo klub samo zaradi lastnih interesov. V nogometu ni prostora za politiko.

Ali uporabljate kašne vrste orožja?

Ne!

Ali mi lahko opišete vaše emocije med nogometno tekmo, vaše občutke medtem ko spodbujate vašo nacijo ali vaše moštvo?

Uffff...Zelo težko je to opisati. Moraš doživeti.

Ali opravičujete nasilno in nacionalistično obnašanje navijaških skupin? Je to nekaj, brez česar se ne more?

Kot sem že prej rekel, vedno se bodo našli posamezniki, ki bodo naredili incidente in to bo vedno prisotno na tribunah. Seveda gre lahko brez tega, ampak..

Kot državljan BiH, kako opisujete stanje sobivanja treh narodov v eni državi? Ali je po vašem mnenju vojna pustila neizbrisne posledice nacionalizma?

Kakšno sobivanje? Vojna je bila rop države. Škoda padlih vojakov.

In še za konec, kako vidite sebe čez približno 20-30 let? Ali bodo tudi takrat tribune vaš drugi dom?

Do konca mojega življenja, Jedinstvo v mojem srcu boš.

Priloga F: Intervju 6

Ljubljana, 19. avgust 2014

Intervjuvanka: S. D. Navijaška skupina: BHFanaticos 24 let, študentka novinarstva

Kako bi na kratko opisali delovanje vaše navijaške skupine?

Že 8 let sem članica navijaške skupine BHFanaticos. Od samega začetka pa do danes delamo po že vnaprej določenih načrtih, ki se tičejo organizacije odhodov na tekmo, doma ali v gosteh. Člani se medsebojno obveščamo o kateri kolih spremembah in tako dalje. Prav tako imamo raznovrstna druženja.

Kako bi opisali priprave na tekmo?

Odvisno kam se gre na gostovanje. Par dni pred tekmo se organiziramo in določimo čas odhoda in kraj, kjer se bomo zbrali.

Ali bi za svojo navijaško skupino rekli, da temelji na nacionalni bazi? V čem se razlikuje od drugih skupin?

Sem članica navijaške skupine, katera navija in spodbuja reprezentanco Bosne in Hercegovine. Z enim delom se lahko smatra, da temelji na nacionalizmu in ljubezni do domovine. BHFanaticos je edina navijaška skupina, ki sledi reprezentanci. Kar pa se tiče skupin, ki navijajo za nogometne klube, te se zelo razlikujejo od naših. Po samem številu članov, organiziranosti, pravilniku in tako dalje.

Ali pri samem navijanju kdaj uporabljate kakšne nacionalne vzklike? Katere?

V zelo redkih primerih. Temu se izogibamo.

Ali ste sodelovali v kakšnem incidentu pred, med ali po tekmi? Kako bi to opisali? Ali ste bili tudi sami kdaj poškodovani (psihično ali fizično)?

Incidenti so del navijaške kulture, med katere spadajo manjši verbalni in manjši nasilni izgredi. Moj odgovor tu je pritrdilen, da, z drugimi navijaškimi skupinami in policijo.

Kaj za vas pomeni beseda »huligan«? Ali se počutite kod eden in ali je za vas sprejemljivo navijače poimenovati s takšnim imenom?

Huligan je sinonim za nasilje, nered, vznemirjanje javnega reda in miru. Skupina kot je BHF dela na tem, da zatre huliganstvo. Ne smatram, da je huliganstvo nevarno in mislim, da ga ni treba prepovedati. Navijače je povsem napačno poimenovati z huligani, zato ker vsak posameznik dela na svojo roko in v posameznih primerih je težko kontrolirati ogromne mase.

Kdo je vaš največji sovražnik? Ali so to druge navijaške skupine, policija, vlada...? Zakaj?

Navijači kot sovražnike večinoma vidijo policijo in njihov napačen način reševanja tako imenovanih problemov. Druge navijaške skupine pa so le tekmeci v borbi za naslov.

Ali uporabljate kašne vrste orožja?

Ne.

Ali mi lahko opišete vaše emocije med nogometno tekmo, vaše občutke, medtem ko spodbujate vašo nacijo ali vaše moštvo?

Občutek, ki ga imate med nogometno tekmo vaše domovine, je neopisljiv. Vsakič vedno močnejše in bolj izrazne emocije, premočne za katerikoli pridevnik.

Ali opravičujete nasilno in nacionalistično obnašanje navijaških skupin? Je to nekaj, brez česar se ne more?

Za posamezne postopke ni opravičila, posebej za tiste, ki so storjeni namerno. Za nasilje, ki povzroči večje telesne poškodbe ali pa celo smrt absolutno ni opravičila. Takšnih postopkov nasilja ne opravičujem.

Kot državljanka BiH, kako opisujete stanje sobivanja treh narodov v eni državi? Ali je po vašem mnenju vojna pustila neizbrisne posledice nacionalizma?

Nacionalizem je povsem napačno definiran, ne samo na območju Bosne in Hercegovine, ampak v celotni Jugoslaviji. Že od samega rojstva ste okupirani in podvrženi napačnim zgodbam, napačni zgodovini, napačni realizaciji sobivanja. In to seveda pušča velike posledice, posebno na mlajše ljudi v razvoju. Celotno sovraštvo, ki ga še dandanes nosijo narodi Bosne, lahko opazite na tribunah, med tekmo klubov iz Republike in Federacije. Vse dokler obstaja ta podzavestni nacionalizem, ne bo bilo nikakršnega napredka ali upanja za enotnost teh treh narodov v eni isti državi. Vojna je bila samo posledica že dolgotrajnega sovraštva brez kakršnegakoli motiva.

In še za konec, kako vidite sebe čez približno 20-30 let? Ali bodo tudi takrat tribune vaš drugi dom?

V tem sodobnem svetu je težko doživeti in preživeti toliko let, vendar pa ostanimo optimistični in spodbujajmo svojo domovino in klube do smrti. Če vsaj z nekim majhnim delom občutite neko ljubezen do športa, obiščite tribune, navijajte, pojte in doživite nekaj popolnega.